

Modul zaměřený na interkulturní komunikaci

KULTURA A ETNICITA - UŽITEČNÝ NÁSTROJ PRO KAŽDODENNÍ PEDAGOGICKOU PRAXI?

Projektový den pro pedagogy a pedagožky

Pedagogové/žky si zvědomí, jak pracovat s žáky/němi s ohledem na jejich kulturní nebo etnický původ. Zodpoví si otázku, jak k dětem s odlišným nebo kulturním původem mohou přistupovat individuálně, aniž by podléhali/y přílišné stereotypizaci či předsudečnému chování. Aktivní formou si osvojí práci s konceptem kultury, která odráží současné vědecké poznatky s ohledem na pedagogickou praxi.

ÚVOD

Hlubší porozumění základním konceptům pojmům se s odlišností a jinakostí je základním kamenem pro lepší porozumění jak ze strany pedagogů/žek, tak žáků/yň mezi sebou.

Ve společnosti stále přetrvává mnoho mýtů, stereotypů a předsudků spjatých nejen s odlišným kulturním prostředím, ale také s životním stylem či expresí určité identity. Některé z nich si už často ani neuvědomujeme a považujeme je za fakta, právě proto je důležité s nimi vědomě pracovat a reflektovat je.

Historie nás učí, že kvalitní společnosti se zakládají na myšlenkách humanity, spolupráce a vzájemného respektu. Jedná se o hodnoty a postoje, které je potřeba rozvíjet a posilovat nejen u žáků/yň, ale také u dospělých.

Jedním z neefektivnějších způsobů učení je takové, ve kterém se učíme skrze zkušenost, zážitky a vlastní příběhy. Proto se i v rámci projektových dní využívá právě zážitková pedagogika, která umožňuje si různé situace v bezpečném prostředí vyzkoušet a zažít a současně podporuje internalizaci a lepší osvojení nových dovedností a znalostí. Právě skrze autentický zážitek je někdy možné lépe pochopit a třeba i změnit zažité způsoby a mechanismy, jimiž nahlížíme na svět kolem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kultura, etnicita, každodennost, interkulturní komunikace.

POČET ÚČASTNÍKŮ/IC

Velikost skupiny a bezpečné prostředí ovlivňuje u některých aktivit ochotu ke sdílení. Zároveň je při volbě počtu zúčastněných vhodné zohlednit i velikost prostoru, v němž má být metoda realizována.

VÝCHODISKA

Účastníci/ice vnímají multikulturalitu jako prostředek vzájemného obohacování různých etnik.

Uvědomují si, že jsou si všichni lidé rovni.

POŽADAVKY NA PROSTOR

Ve třídě je vytvořený půlkruh ze židlí, bez lavic. Požadavky na prostor jsou stejné po celý průběh projektového dne, v dalších částech tedy nejsou znovu uvedené.

V některých částech (aktivitách) projektového dne se bude pracovat v menších skupinách či ve dvou týmech. Prostor by měl být dostatečně velký pro to, aby takové skupiny mohly pracovat nerušeně.

POMŮCKY

- ☐ Flipchart/tabule; fixy; jmenovky; post-ity; psací potřeby; papíry; atributy na zátiší (např. květina, ovoce, láhev, hrneček, ...); dataprojektor; přístup na internet.
- ☐ Přílohy:
  - ☐ Příloha1_Aktivita4_Tolerance vs. respekt,
  - ☐ Příloha2_Aktivita6_Pojmy
  - ☐ Příloha3_Pojmosloví,
  - ☐ Příloha4_Doplňková aktivita_Pub kvíz otázky
  - ☐ Příloha5_Doplňková aktivita_Pub kvíz odpovědi.

CÍLE A KOMPETENCE

Účastníci/ice projektového dne se naučí lépe rozumět a pracovat s širší termínů kultura a etnicita i ve školním prostředí. Dokážou identifikovat své postoje a naučené vzorce chování, jejich zdroje či příčiny, rozpoznat a reflektovat stereotypní, předsudečné či vědecky překonané pohledy. Díky lepšímu porozumění odlišnostem a prvkům interkulturní komunikace zvládnou lépe pracovat nejen s žáky/němi z odlišného sociálního, kulturního či etnického prostředí, ale i s heterogenním třídním kolektivem jako celkem.

- ▶ Účastníci/ice chápou, že všichni lidé jsou odlišné osobnosti s individuálními zvláštnostmi, bez ohledu na svůj původ a odlišné projevy sociokulturních vzorců.
- ▶ Uvědomují si svou vlastní identitu (nejen kulturní a sociální, ale v celé její komplexitě) a důležitost integrace jedince.
- ▶ Dokážou lépe porozumět konkrétním žákům/yním, jejich potřebám a individuálním specifikům vázícím se k jejich původu a/nebo identitě.
- ▶ Dokážou zvolit vhodný přístup k danému jedinci a vhodné komunikační strategie.
- ▶ Dokážou použít zážitkové aktivity vhodným způsobem využít i na hodinách s žáky/němi.

PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Pro zdárný průběh projektových dnů je vhodné, aby byli/y přítomní/é dva/ě lektori/rky. Pro zjednodušení terminologie se v metodikách pracuje s pojmem lektor/ka. Pokud jsou explicitně potřeba oba/ě, je to specifikované v Popisu aktivity nebo Metodické poznámce.

ČASOVÝ HARMONOGRAM

Program je koncipován cca na 6 vyučovacích hodin (6 × 45 min). Délku aktivit lze upravit dle potřeb skupiny.

NÁZEV	ČAS	POMŮCKY
Aktivita č. 1 Představení se a skupinová dohoda	15 + 5 min	Flipcharty / tabule, fixy, jmenovky.
Aktivita č. 2 Otázka na úvod	10 min	Flipchart / tabule, post-it pro každého/ou účastníka/ici, psací potřeby.
Aktivita č. 3 Zátíší	15 min	Atributy na zátíší (např. květina, ovoce, láhev, hrneček, ...), pro každého/ou účastníka/ici papír a psací potřeba.
Aktivita č. 4 Respekt a tolerance	30 min	Flipchart / tabule, fixy, Příloha 1_Aktivita4_Tolerance vs. respekt.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 5 Video	15 min	Dataprojektor, přístup na internet.
Aktivita č. 6 Pojmosloví	30 + 5 min	Rozstříhaná Příloha 2_Aktivita6_Pojmy a Příloha 3_Pojmosloví, papíry, psací potřeby.
Aktivita č. 7 Kultury	30 + 5 min	
Aktivita č. 8 Moje přesvědčení	30 + 5 min	Pro každého/ou účastníka/ici papír a psací potřeba.
PŘESTÁVKA 10 min		
Aktivita č. 9 Očima dítěte	45 min	Papíry, psací potřeby.
Aktivita č. 10 Reflexe	30 min	
DOPLŇKOVÉ AKTIVITY		
Gordický uzel (proplétání rukou)	15 min	
Výroky	20 min	
Pub kvíz	25 min	Příloha 4_Doplňková aktivita Pub kvíz otázky, Příloha 5_Doplňková aktivita Pub kvíz odpovědi, pro každou skupinu papír a psací potřeba.

U některých aktivit je nastavena časová dotace s rezervou + 5 minut (v závislosti na variantě a počtu účastníků/ic). Jedná se o časovou rezervu, s níž je možné během projektového dne individuálně pracovat. Lektori/rky mohou využít operativně čas tam, kde je to potřeba, případně zařadit některou z doplňkových aktivit či mimořádnou přestávku.

Časová dotace

Metoda

Popis aktivity

Citace kurzívou

Pomůcky

Cíl

Před aktivitou

Metodická poznámka.

POPIS AKTIVIT

AKTIVITA Č. 1 PŘEDSTAVENÍ SE A SKUPINOVÁ DOHODA

 15 minut (+ 5 minut navíc v případě, že se jedná o první setkání a nastavují se pravidla) Úvodní aktivita.

 Flipchart/tabule; fixy; jmenovky.

 Účastníci/ice se poznají s lektorem/kou, navzájem znají svá jména (domluví se na preferovaném oslovení).
Společně s lektorem/kou nastaví pravidla platná pro celý průběh projektového dne s důrazem na bezpečné prostředí.

 Před aktivitou: Lektor/ka může využít čas příchodu účastníků/ic a rozdat jmenovky.

 V úvodní části této aktivity se lektor/ka představí účastníkům/icím křestním jménem a příjmením. Krátce popíše své profesní (popř. osobní) zkušenosti s daným tématem/problematikou. Stručně představí **strukturu a obsah projektového dne** (co je čeká).

Poté lektor/ka vyzve účastníky/ice, aby se také postupně krátce představili/y a s ohledem na téma PD uvedli **jakou cizí zemi naposledy navštívili/y a zda a čím je daná/místní kultura zaujala (popř. jakou cizí zemi by navštívit chtěli/y a proč** – zajímá je i daná kultura, nebo je země / místo láká pouze geograficky).

Ve druhé části aktivity lektor/ka účastníkům/icím osvětlí, že pro (spolu)práci v rámci projektového dne je potřeba se společně domluvit na **společných pravidlech fungování**, aby se všichni cítili dobře.

Všechna pravidla lektor/ka píše na flipchart/tabuli (nebo je má předepsané), aby byla pravidla vizualizovaná a přítomna během celé realizace projektového dne.

Pokud daná skupina pedagogů /žek absolvovala již jiný projektový den, lze dohodnutá pravidla z minula pouze připomenout a osvěžit, ujistit se, že není potřeba nějaké doplnit.

Mezi pravidly by nemělo chybět následujících:

- Respektujeme názory druhých.
- Dodržujeme přestávky.
- Vytváříme bezpečné prostředí (co je zde řečeno, neopustí místnost).
- Máme možnost říct STOP, pokud je nám téma nepříjemné.

Pozn: Pravděpodobně ještě před nastavením pravidel by se lektor/ka s účastníky/icemi měl/a domluvit na preferovaném oslovení a vzájemném **vykání, či tykání** (lektor/ka zpravidla nabízí tykání, u účastníků/ic vždy respektuje jejich preference).

V rámci skupinové dohody není nutné na závěr aktivity realizovat reflexi, která je součástí dalších aktivit projektového dne.

Tematické rámování úvodního představení je záměrné. I lektor/ka může na závěr doplnit cizí zemi, kterou naposledy navštívil/a (popř. o zemi, kterou by si navštívit přál/a). Situačně lze také otázku obměnit (např. v situaci, kdy víme či zjistíme, že součástí pedagogického sboru je např. na výuku cizích jazyků rodilý/á mluvčí, můžeme všechny účastníky/ice požádat, aby uvedli/y, odkud kdo z nich pochází – město, oblast, stát, ... a nějakou místní kulturní zvyklost). Otázka na úvod má spontánně otevřít téma jinakosti jako něčeho naprosto přirozeného, samozřejmého a zároveň zajímavého, obohacujícího, nového. V případě, že je ve skupině účastníků/ic potenciálně zranitelný člověk (příslušník/ice etnické menšiny, člověk s handicapem apod.) je potřeba, aby lektor/ka citlivě dbal/a na to, aby nedocházelo ke „zjinakostňování“ a objektivizaci.

Cílem úvodní aktivity je nastavit základní kameny spolupráce v rámci celého projektového dne. Je vhodné úvodní část, včetně pravidel (skupinové dohody), s účastníky/icemi opravdu důkladně probrat. Pravidla by měla být přijata konsensuálně. Ostatně konsensus je jedním ze základních pilířů sociálního společenství.

Pokud lektor/ka usoudí, že je to vhodné, může tématu konsensu a konsensuálního rozhodování věnovat větší prostor i v rámci projektového dne.

U principu respektu je vhodné dostatečně zřetelně uvést, že otevřenou xenofobií, rasismem, sexismem atp. (obecně jakýkoli „hejt“) nelze považovat za respektující názor. Ze strany lektora/ky není možné takového projevy kohokoliv z účastníků/ic

tolerovat a naopak je jeho/její povinností se vůči nim vymezit a s daným postojem s ohledem na situaci i účastníky/ice citlivě pracovat.

Bezpečně nastavené prostředí včetně jasně formulovaných a deklarovaných pravidel, která jsou domluvená ve spolupráci s účastníky/icemi, vede již v úvodu k uvědomění si, co od projektového dne očekávat, a stanovuje základní mantinely chování v průběhu celého dne. Často se předpokládá, že dospělým účastníkům/icím není třeba pravidla připomínat či je dokonce společně tvořit. Tento pocit bývá znásoben ve školním prostředí. Ovšem zkušenosti z realizace dokládají, že stejně jako s žáky/němi i s dospělými je nutno pravidla probrat a stanovit je. Také z toho důvodu, aby si účastníci/ice uvědomili/y, proč je důležité pravidla nepodceňovat i při komunikaci s žáky/němi samotnými.

AKTIVITA Č. 2 OTÁZKA NA ÚVOD

10 min

Diskuse.

Flipchart / tabule; post-it pro každého /ou účastníka /ici; psací potřeby.

Účastníci /ice dokážou formulovat svá očekávání či potřeby.

Lektor/ka vede krátký brainstorming na **zmapování témat**, která se ve škole v poslední době častěji či intenzivněji objevují a řeší.

Každý /á účastník /ice má před sebou na deskách post-it, na který napíše odpověď na **otázku**: „S čím na dnešní projektový den přicházíte?“ (je-li to zcela konkrétní věc či situace) popř. na **otázku**: „Jakému tématu (nějak souvisejícímu s kulturou, etnicitou a identitou člověka) byste se dnes rádi /y více věnovali?“

Účastníci/ice po kruhu své post-ity přečtou, každý /á po přečtení nalepí svůj post-it na flipchart / tabuli, který /á by potom měl/a být na viditelném místě tak, aby se s post-ity dalo v průběhu projektového dne dále pracovat.

Lektor/ka po sdílení očekávání a potřeb v kruhu případně uvede, že některému z témat se možná nebude možné během projektového dne věnovat tak podrobně/do hloubky, jak by otázka či téma vyžadovaly a vysvětlí, proč tomu tak je.

Aktivita má za cíl sledovat v průběhu celého dne, co skupina potřebuje, a ověřovat si, jestli jsou potřeby skupiny naplňovány. Pro lepší vizualizaci a práci s očekáváními a potřebami jednotlivých účastníků/ic je možné si proces i nějakým způsobem vizualizovat. K post-itům se lektor/ka v průběhu projektového dne vrací (zodpovězené otázky a naplněná očekávání lze na flipchartu/tabuli přemístit nebo nějakým způsobem označit). V průběhu dne tak lze vidět, co už se zvládlo a čemu by ještě bylo potřeba se věnovat.

Pro lepší individuální nastavení aktivit a případnou akcentaci konkrétních témat či otázek, je pro lektora/ku důležité znát očekávání a potřeby účastníků/ic. Sdílení těchto očekávání a potřeb – otázek na úvod (a odpovědí na ně) – je proto více než vhodné. Je ale možné, že pro některé z účastníků/ic může být sdílení s ostatními z různých důvodů obtížné. Pro ten případ je stejně důležité účastníky/ice ujistit, že pokud by svá očekávání a potřeby sdílet s ostatními nechtěli/y, nemusí, ale zároveň je potřeba je ke sdílení motivovat.

V obou případech – ať již jsou očekávání a potřeby sdíleny s ostatními, či nikoli – se lektor/ka k očekáváním a potřebám účastníků/ic spolu s nimi vrací. Např. na začátku každého bloku – po přestávce – zjišťuje, zda už bylo očekávání naplněno, téma či otázka dostatečně prodiskutovány. Motivuje účastníky/ice k tomu, aby se sami aktivně doptávali/y na to, co je zajímavé tak, aby jejich potřeby a očekávání byly naplněny.

Ze zkušenosti z realizace vyplývá, že účastníci/ice někdy bývají lapeni/y v binární představě problém – řešení, resp. otázka – odpověď. A mohou otázku na úvod vnímat tímto prizmatem – domnívají se, že mají napsat, co přesně by potřebovali/y (a ne vždy to dokáží přesně uchopit či pojmenovat). Proto je vhodné už v úvodu aktivity zmínit, že jejich „zakázka“ pro projektový den nemusí být jen konkrétní nová znalost či dovednost, informace či „návod“ (ostatně jednoduché návody ani „inštatní“ řešení lektor/ka účastníkům/icím ani nenabízí), kterou si na konci chtějí odnést, ale může to být také proces – vůbec o daném tématu moct v bezpečném prostředí hovořit, otevřít ho a sdílet jej s ostatními.

(Např. mluvit o tom, že neví, jak mají s určitým typem žáků/yň komunikovat nebo moct sdílet, že se jim v pedagogické praxi něco nedaří tak, jak by si představovali/y apod.)

Tip na práci s post-ity: v případě, že lektor/ka v úvodu představuje harmonogram projektového dne i pomocí rozpisu jednotlivých aktivit a přestávek na flipchartu/tabuli, může post-ity v průběhu projektového dne přemísťovat vždy k aktivitě,

během níž se danému tématu či otázce věnuje. Tento způsob vizualizace je pak velmi dobrý při závěrečné reflexi celého projektového dne.

Pozn: V závěru projektového dne je dobré nabídnout účastníkům/icím i jiné možnosti, jak mohou odpovědi (další informace) na své otázky a potřeby najít – např. jiný projektový den z nabídky, jehož aktivity na daný problém či téma cílí konkrétněji (popř. jiný zdroj informací a dobré praxe).

AKTIVITA Č. 3 ZÁTIŠÍ

15 min

Demonstrativní ukázka

Atributy na zátiší (např. květina, ovoce, láhev, hrneček, ...); pro každého/ou účastníka/ici papír a psací potřeba.

Účastníci/ice dokážou vyjádřit svoje pocity spojené s adaptací na změnu.

Reflektují adaptivní mechanismy (svoje i druhých).

Uprostřed kruhu je na židli připraveno zátiší. Úkolem účastníků/ic je nakreslit toto zátiší z pohledu z místa, na kterém právě sedí, a vyplnit tak celou plochu papíru.

V průběhu práce lektor/ka vyzve účastníky/ice, aby aktivitu přerušili/y ve fázi, kdy výtvar ještě nemají zcela hotov, a přesunuli/y se na židli, která bezprostředně nesousedí s místem, na kterém právě sedí.

Lektor/ka může případně (s ohledem na počet účastníků/ic) dát i konkrétní pokyn (např. aby se každý/á účastník/ice přesunul/a o určitý počet židlí ve směru hodinových ručiček).

Poté lektor/ka znovu zopakuje zadání: *Nakreslete zátiší, jak ho vidíte z místa, na kterém sedíte.* Účastníky/ice je možné (zejména) po prvním přesunu aktivity ujistit, že nevádí, že nestihli/y dokončit kresbu z daného úhlu pohledu. Zároveň jim ale lektor/ka neřká, jak mají na vzniklou situaci reagovat. Vždy pouze zopakuje zadání, které se nemění: *Nakreslete zátiší tak, jak ho vidíte z místa, na kterém sedíte.* Pokuste se zaplnit celou plochu papíru.

Stejný přesun se zopakuje ještě dvakrát. Celkem se během aktivity účastníci/ice přesunou třikrát, zátiší tak budou mít za úkol zachytit ze čtyř různých úhlů pohledů.

Reflexe:

Aktivita bývá velmi emotivní, už tak náročný úkol (nakreslit zátiší) je ještě záměrně komplikován neustálým přesazováním. Proto je před samotnou reflexí vhodné zařadit ještě krátkou katarzi. Lektor/ka účastníky/ice ujistí, že je naprosto v pořádku, pokud v nich aktivita vyvolala nějaké emoce a vyzve je, aby se zamysleli/y nad tím, jaká nejsilnější emoce teď u nich přetrvává a až řekne lektor/ka teď, každý/á z nich tuto emoci vysloví nahlas. Pokud by někdo nedokázal svou emoci pojmenovat, může ji klidně vyjádřit pouze za pomoci citoslovcí.

Otázky k diskusi:

- Jak jste k úkolu přistoupili/y?
- Změnil se nějak váš přístup v průběhu aktivity?
- Jak jste se cítili/y při první změně?
- A jak při další změně?
- Jaké bylo kreslit do již rozmalovaného obrazu?
- Chtěli/y jste v nějaký moment aktivitu přerušit, přestat pracovat?
- Co vás přimělo pokračovat?
- Vnímáte podobnost pocitů, které jste zažili/y v průběhu aktivity, s nějakou reálnou situací v životě?
- Mohou podobné situace a podobné pocity prožívat někteří/ré z žáků/yň ve škole?

Není potřeba, aby se každý/á účastník/ice jednotlivě vyjadřoval/a ke každé z otázek, ale je potřeba ponechat dostatek prostoru, chtějí-li odpovědi na otázky sdílet. S otázkami směřujícími k pocitům a prožívání (psané kurzívou) je možné pracovat i tak, že lektor/ka předem uvede, že na otázku si může každý/á účastník/ice odpovědět pro sebe, odpovědi nemusejí zaznívat nahlas.

Aktivitu může lektor/ka analogicky propojit s tématem migrace či rozdílnosti požadavků v různých sociálních prostředích, kulturách, skupinách apod.

Aktivita nabízí prostor pro reflexi kompetencí, jak zvládnout změnu, a strategií, jak se na změnu adapujeme, jak na ni reagujeme.

Aktivita zároveň otevírá příležitost velmi dobře pracovat s růzností úhlu pohledu, rozdílností a jedinečností perspektivy – s tím, že totožnou věc (předmět, člověka, situaci) vidí vždy každý člověk malinko jinak, z trochu jiného úhlu.

Je důležité nechat na reflexi dostatek času a umět pracovat s tichem.

Alternativou ke změně úhlu pohledu, když je nedostatek prostoru pro to, aby se účastníci/ice přesouvali/y, může být to, že předměty uprostřed vždy lektor/ka o kus přetočí či jinak změní rozložení předmětů v zátíši.

Aktivita je vhodná i pro žáky/ně a je možné ji zařadit jak do výuky, tak např. do třídnických hodin. U varianty pro žáky/ně je v rámci katarze (uvolnění emocí) vhodné po aktivitě pracovat právě s variantou vyjádření emocí za pomoci citoslovcí a mimiky.

AKTIVITA Č. 4 RESPEKT A TOLERANCE

30 min

Brainstorming, práce s pojmy, vyjádření postoje/názoru.

Flipchart/ tabule, fixy, Příloha 1_Aktivita4_Tolerance vs. respekt.

Účastníci/ice znají a dokážou vysvětlit pojmy respekt a tolerance

Vnímají a rozlišují rozdíly mezi pojmy respekt a tolerance, dokážou je demonstrovat na konkrétním příkladu.

Dokážou vyhodnotit, jaké chování je respektující a jaké je tolerující.

Reflektují svou schopnost respektovat či tolerovat jinakost druhých.

Lektor/ka zná a dokáže vysvětlit termíny respekt a tolerance, rozumí významu pojmů v celospolečenském kontextu a rovněž dokáže vysvětlit a na příkladu uvést rozdíly mezi oběma pojmy. Prostudoval/a si text prezentace (Příloha 1 Aktivita4_Tolerance vs. respekt), který je podpůrným materiálem pro představení a vysvětlení daných termínů.

Lektor/ka zahájí aktivitu společnou diskusí, **brainstormingem**. Ptá se účastníků/ic, co si představí, když se řekne respekt. Informace od účastníků/ic píše na flipchart/ tabuli. Následně se účastníků/ic ptá, co znamená tolerance. V rámci brainstormingu zjišťuje, jaký je dle účastníků/ic rozdíl mezi oběma pojmy – respektem a tolerancí.

Na základě popisů na flipchartu/ tabuli se pak účastníci/ice pokusí vymezit a vysvětlit oba termíny, do určité míry jde o jakousi **definici**, ale pojmu definice je dobré se při práci spíše vyhnout, neboť může být limitující a vést pouze k reprodukování již existující definice bez zvědomění pojmu samotného. Cílem je spíše vlastními slovy a případně i na konkrétním příkladu vysvětlit oba pojmy i rozdíl(y) mezi nimi.

V další části aktivity čte lektor/ka výroky a/ nebo situace. V místnosti jasně stanoví prostor, který znázorňuje škálu od respektu přes toleranci až k případné netoleranci, přičemž tolerance se nachází zhruba uprostřed. Účastníci/ice mají zaujmout pozici na této škále podle toho, jaký postoj k výroku/ situaci mají.

- Žák/yně odmítá jíst maso a jakékoliv jiné živočišné produkty, je vegan/ka.
- Žák/yně nejí polévku lžící, ale pije ji přímo z misky/ talíře.
- Žák/yně nepoužívá příbor a jí pouze pravou rukou.
- Žák/yně často chybí na některé dopředu avizované písemné práce, jelikož jsou podle jeho/ její víry stanoveny na „špatný den“.
- Žák/yně píše do sešitu z pohledu české kultury od konce.
- Žák/yně nepíše vázaným písmem, ale pouze písmem tiskacím.
- Žák/yně záměrně nenavazuje oční kontakt s lidmi, které nezná.
- Žák/yně 6. třídy používá výrazný make-up a lakuje si nehty.
- Žák/yně vykonává jednu z povinných modliteb během odpoledního vyučování.
- Žák si přeje být osloven ženským jménem a ženským rodem.
- Žák/yně se odmítá na mimoškolní akci trávající od pátku do neděle během hebrejského svátku šabat (šábes) zapojit do aktivit.
- Žákyně odmítá navštěvovat tělocvik bez šátku.
- Žák/yně 5. třídy pravidelně přichází pozdě na první vyučovací hodinu, neboť odvádí mladší sourozence do předškolního zařízení.
- Žák/yně z ortodoxní (pravoslavné) křesťanské rodiny odmítá během výuky látku o vzniku a vývoji života na Zemi.
- Žáci/yně si na chodbě hlasitě zpívají za doprovodu hudby z mobilních telefonů (karaoke).
- Žák odmítá sedět v lavici s dívkou či s ní v rámci skupinové aktivity pracovat.
- Žák/yně z rodiny snažící se žít udržitelným způsobem chodí část roku venku bos/ a (stejně jako oba jeho/ její rodiče).

Účastníkům /icím dá lektor /ka prostor svůj postoj **komentovat**, případně jim může pokládat otázky k zamyšlení (*Překvapilo vás, kde stojí někdo jiný z kolegů/ynů? Zkuste se zamyslet nad tím, proč stojí právě tam? Bylo pro vás těžké zaujmout nějaký postoj k dané situaci či výroku? Čím si myslíte, že to je? Atp.*), nicméně aktivita může proběhnout i beze slov.

Varianta: V případě, že si lektor /ka není jistý /á, zda je ve skupině skutečně bezpečné prostředí, popř. je zde předpoklad, že by účastníci /ice nebyli /y autentičtí /cké, je možné vyjadřování postojů k jednotlivým výroky / situacím odosobnit od samotných účastníků /ic. Opět se pracuje s variantami respekt, tolerance a netolerance, jen s tím rozdílem, že se účastníci /ice nevyjadřují sami /y za sebe, nýbrž vyslovují své představy, jak by situaci vnímal /a, popř. řešil /a „respektující pedagog /žka“, „tolerující pedagog /žka“ a „pedago /žka, který /á by danou situaci netoleroval /a“.

Tato varianta na jedné straně do značné míry snižuje riziko z obav vyjádřit svůj názor (tedy svůj vlastní postoj), neboť účastníci /ice vyjadřují, jak by jednal /a či mohl /a jednat imaginární či fiktivní pedagog /žka, jednak tato varianta dává prostor více se zaměřit na zdroje a porozumění takovému jednání (postoji).

Experimentální variantou je pracovat při aktivitě pouze s možnostmi respekt vs. tolerance a počkat, zda se někdo z účastníků /ic sám vymezí vůči některé z hypotetických situací v tom smyslu, že by ji nemohl /a ani tolerovat.

Reflexe: Reflexe by měla zahrnovat nejen ohlédnutí se za samotnou aktivitou jako takovou. Lektor /ka může znovu pokládat otázky k zamyšlení, které účastníkům /icím kladl /a již během aktivity:

- *Překvapilo vás, kde stojí někdo jiný z kolegů/ynů?*
- *Zkuste se zamyslet nad tím, proč stojí právě tam?*
- *Bylo pro vás těžké zaujmout nějaký postoj k dané situaci či výroku?*
- *Čím si myslíte, že to je?*

Tentokrát však dá účastníkům /icím prostor vyjádřit se nahlas.

Závěrečná reflexe může mít podobu **jednoho slova / jedné věty / jedné myšlenky** – kdy každý /á z účastníků /ic postupně jedním slovem vyjádří svůj dojem z aktivity, **či pomocí jedné věty (tzv. myšlenky na závěr)**, kdy každý /á řekne jednu věc, jednu myšlenku, kterou si z aktivity odnáší (takto lze zároveň získat zpětnou vazbu, zda a případně v čem byla aktivita přínosná).

Pozn.: Během aktivity není potřeba využít všechny uvedené výroky /situace. Lektor /ka vybírá z nabídky situačně, popř. může i něco přidat (např. vyplyne-li z brainstormingu na začátku aktivity č. 2 nějaké aktuální téma, které se ve škole řeší).

Aktivitu o postojích lze v této formě realizovat pouze v bezpečném prostředí. Je dobré s odkazem na bezpečné prostředí aktivitu i uvést a motivovat tak účastníky /ice, aby se pokusili /y vyjádřit svůj postoj co nejautentičtěji, tak, jak jej skutečně vnímají, ne tak, jaký si myslí, že by jejich postoj být měl či jaký se od nich očekává.

Varianty aktivity lze účastníkům /icím krátce představit a nechat je samotné si vybrat, jakou chtějí /preferují.

U otázek lze také otevřít diskusi: *Školní řád obvykle upravuje, že žáci/kyně v budově pokrývku hlavy ani šátek nosit nesmí. Tato úprava reguluje především nošení tzv. kšiltovek apod. Kde ovšem je (kde začíná a kde končí) ona hranice „přípustného“? Jarmulku ano? Kšiltovku ne? A proč?*

Podobně lze diskutovat i o tom, zda by účastníci /ice přistupovali /y stejným, anebo jiným způsobem k žákovi /yni, který /á odmítá látku o vzniku a vývoji života na Zemi, pokud by to bylo z jiného než z náboženského důvodu (např. by věřili, že za původem a vznikem života na Zemi i lidské civilizace stojí mimozemská kultura).

Již v průběhu aktivity, ale také v jejím závěru, při reflexi, je potřeba důsledně pracovat s tím, aby se skrze některé situace, se kterými se při aktivitě pracuje, uměle dané chování neexotizovalo. Je třeba si opakovaně zvědomovat a připomínat, že některé z uvedených situací mohou lidem pocházejícím z našeho sociokulturního prostředí připadat neobvykle či zvláštně, stejně tak ale lidem z jiného sociokulturního prostředí připadají neobvyklé zvyklosti naše.

To, že respekt a tolerance není totéž, je důležité si zvědomit. Pomocí obou se sice dává najevo, že člověk vidí i stinné stránky dané věci, ale když je toleruje – spíše je „trpí“. Respektem ukazuje opravdové přijetí, rovnost. Více v prezentaci v Příloze 1_Aktivita4_Tolerance vs. respekt.

Schopnost vysvětlit pojmy respekt a tolerance, nejlépe i za pomoci vhodných příkladů, je zároveň velmi důležitou kompetencí pro práci s žáky /němi. Podobný typ aktivity mohou účastníci /ice projektového dne vyzkoušet i s nimi. Do abstraktnějších situací, k nimž žáci /kyně budou zaujímat postoj na škále respektuji – toleruji – netoleruji pak je dobré zařadit ty, k nimž v kolektivu žáků /ynů dochází či potenciálně může docházet. S tématy je ovšem potřeba pracovat citlivě, dbát na to,

aby jejich otevření nevedlo ještě k většímu zjinakostnění žáka/yně nebo žáků/yň, a celkově volit situace a témata tak, aby směřovaly především k respektu druhých, potažmo k respektu vzájemnému. Pro práci s žáky/němi je nejlepší utvořit tým dvou pedagogů/žek. Zároveň je důležité před realizováním podobné aktivity s žáky/němi nejprve nastavit bezpečné prostředí ve třídě a pravidla.

Respekt – (ohled, uznání, úcta) (z lat. respectus od respicere, ohlížet se na něco) je vztah mezi lidmi, uznání silných stránek osobnosti. Respekt předpokládá, že člověk si nedovolí uškodit jinému člověku ani fyzicky, ani psychicky. Respekt je důležitou součástí mravnosti. Respekt vyžaduje spravedlivost, rovnost práv, pozornost vůči zájmům a přesvědčením, svobodu.

Tolerance – (z latinského slovesa tolerare, snášet, strpět) nebo snášenlivost znamená ochotu, schopnost nebo možnost člověka nebo společnosti žít vedle lidí s jinými názory, postoji a přesvědčeními nebo snášet něco samo o sobě spíše nežádoucího nebo nepříjemného.

Nerespektování druhých může vést v extrémním případě až k diskriminaci, doplňkově je zde proto uvedena i definice tohoto pojmu.

PŘESTÁVKA 10 MIN

Před dalším blokem může lektor ověřit zodpovězení otázek (z Aktivity č. 2) či prohloubení témat.

AKTIVITA Č. 5 VIDEO

15 min

Diskuse, demonstrativní ukázka.

Dataprojektor, přístup na internet.

Účastníci/ice reflektují mnohovrstevnatost lidské identity.

Uvědomují si, že všichni lidé jsou si rovni.

Vnímají multikulturalitu jako prostředek vzájemného obohacování různých etnik.

Chápu, že všichni lidé jsou odlišné osobnosti s individuálními zvláštnostmi bez ohledu na původ a odlišné projevy sociokulturních vzorců.

Lektor/ka zná a dokáže vysvětlit termíny respekt a tolerance, rozumí významu pojmů v celospolečenském kontextu a rovněž dokáže vysvětlit a na příkladu uvést rozdíly mezi oběma pojmy. Prostudoval/a si text prezentace (Příloha1_Aktivita4_Tolerance vs. respekt), který je podpurným materiálem pro představení a vysvětlení daných termínů.

Lektor/ka pustí video „All That We Share“. [TV 2 | All That We Share](#)

Reflexe:

- Vypolalo ve vás video nějaké emoce, jaké?
- Co vám po zhlédnutí videa běží hlavou, o čem přemýšlíte?
- Chcete se vůči něčemu ve videu vymezit?
- Jak můžeme přemýšlet „out of the box“, jít dál a vidět i mimo „svou krabičku“?

Výstupem by mělo být vymezení se vůči videu a pojmenování toho, jak účastníci/ice vnímají jeho sdělení, poselství, toho co by jim mohlo říct. Video zároveň nabádá k přemýšlení o podobnosti a blízkosti s ostatními lidmi. *Např. nikdo není pouze v jedné krabičce, každý máme krabiček několik a jejich počet se v průběhu života různě mění. Některé krabičky můžeme mít společné s lidmi, o kterých by nás to ani nenapadlo (prostě je neznáme natolik, abychom věděli, že tu krabičku sdílíme).*

Hlavní cíl videa je vyvolat u účastníků/ice nějakou reakci, emoci. I když škatulky a škatulkování má své limity a může být i značně problematické (labeling), zároveň nám tyto škatulky pomáhají lépe chápat svět, kategorizovat si ho, orientovat se v něm – vidíme, kdo je nám podobný, s kým sdílíme hodnoty, zájmy, kulturu, ale také dokážeme rychle vyhodnotit, kdo je jiný, kdo pochází odjinud nebo se nějak liší. „Škatulkování“ nám pomáhá odhadnout, zda by se někdo mohl stát naší/m kamarádem/kou, či pro nás naopak mohl být potenciálně ohrožující. Kategorizace lidí i světa kolem nás, jakkoli je zjednodušující, umožňuje lidem žít (a přežít) ve složitém a komplexním světě. Během aktivity je dobré zdůrazňovat, že jednotlivé kategorie, jednotlivé škatulky, nejsou něčím, co existuje samo o sobě, nezávisle, nejsou něčím a priori daným a neměnným, je to společenský konstrukt.

Je dobré reflektovat i to, že zdánlivě homogenní skupina - např. i pedagogové/žky - je při bližším pohledu vlastně velmi heterogenní a v jednotlivostech se velmi liší.

Ve vztahu k pedagogům/žkám je nesmírně důležité vnímat a poslouchat jejich podněty a zkušenosti, při diskusi o kategoriích a škatulkách (zejména těch, které se nějak váží k různým typům žáků/yní), nepoučovat, ale spíše nabízet odlišnou perspektivu, která může odkrývat vhodnější metody a přístupy ke konkrétnímu žákovi/yni.

Jedním z poslání videa může být i zvědomění toho, že pokud se člověku (žákovi/yni) více nepřiblížíme, více ho nepoznáme, nemůžeme zjistit, jak moc toho vlastně máme společného. Budeme-li se naopak o druhé lidi kolem sebe zajímat - o to, jak žijí a co prožívají - uvidíme hlouběji pod onen povrch „prvního dojmu“, na základě kterého člověka často zařadíme do některé ze škatulek (a nevidíme ty další škatulky).

Jakékoliv společenství a jeho soudržnost jsou budovány právě na tom, co máme společné - potřeby, zkušenosti, hodnoty, cíle, ... - nikoliv na tom, čím se od druhých lišíme.

Tím, že je video v angličtině (anglické znění a/nebo původní dánské znění s anglickými titulky), je potřeba zjistit, zda mu všichni porozumí i bez překladu. Resp. je vhodné video simultánně tlumočit.

Volný překlad videa All That We Share:

Je jednoduché lidi škatulkovat.

Tady jsme my

a tam oni.

Ti vysoce postavení, bohatí

a ti, co tak tak vyjdou.

Ti, kterým věříme,

a ti, kterým se snažíme vyhýbat.

Tady jsou noví občané*

a tihle tu žijí odjakživa.

Lidé z venkova

a ti, kteří nikdy neviděli krávu.

My, kteří věříme,*

a ti, kteří věří v sebe sama.

Ti, s nimiž něco sdílíme

a ti, s nimiž nesdílíme vůbec nic.

Vítejte! Položím vám dnes několik otázek.

Některé z nich mohou být poněkud osobní,
ale věřím, že je zodpovíte upřímně (pravdivě).

Kdo z vás zde v místnosti byl třídní šašek?

Kdo je nevlastní rodič?

A tady jsme my,

kterí věříme v život po smrti,

my, kteří jsme viděli UFO.

A my všichni, kteří milujeme tanec.

My, kteří jsme byli šikanováni,

a my, kteří jsme šikanovali druhé.

A tady jsme my šťastlivci, kteří jsme měli za poslední týden sex :)

My, kteří máme zlomené srdce.

My, kteří jsme bláznivě zamilovaní.

My, kteří se cítíme osamělí.

...

My, kteří jsme bisexuální.

A my, kteří oceňujeme odvahu ostatních.

My, kteří jsme našli smysl života.

A my, kteří život zachraňujeme.

A tady jsme my všichni, kteří máme rádi naši zemi.*

Možná toho, co nás spojuje, je více, než si myslíme.

* Pozn. Video se odehrává v kontextu Dánska. U skupiny lidí ve sportovních dresech může věta „My, kteří věříme,“ odkazovat k víře v úspěch v nějakém konkrétním sportovním klání, ale pro pochopení videa není tento kontext až tak důležitý.

Technická poznámka: Jedná se o reklamní video jedné z dánských televizních stanic. Pro použití v rámci metodiky je proto vhodné pouštět video v režimu celé obrazovky (fullscreen) tak, aby popis videa účastníci/ice neviděli. A video stopnout v čase 2:53, tedy předtím, než název stanice zazní a objeví se logo televizní společnosti.

Součástí aktivity pak může být i doptání se účastníků/ice na to, za jakým účelem si myslí, že bylo video natočeno, resp. kdo jej natočil.

AKTIVITA Č. 6 POJMSLOVÍ

30 minut (+ 5 minut navíc v závislosti na počtu účastníků/ice).

Diskuse.

Rozstříhaná Příloha 2_Aktivita6_Pojmy a Příloha 3_Pojmosloví, papíry, psací potřeby.

Účastníci/ice si uvědomují svou vlastní kulturu a důležitost začlenění jedince.

Rozumí daným pojmům a dokážou je vysvětlit.

Dokážou pojmy užívat ve vhodném kontextu (resp. reflektují ne/vhodnost použití daných pojmů s ohledem na kontext a situaci).

Chápu, že všichni lidé jsou odlišné osobnosti s individuálními zvláštnostmi bez ohledu na původ a odlišné projevy sociokulturních vzorců.

Lektor/ka z nabídky cíleně vybere ty pojmy, které rezonují s tématy, která se ve škole objevují, případně s tématy, která nějakým způsobem zarezovala ve skupině účastníků/ice projektového dne během předchozích aktivit, a k nim přidá další související a doplňující pojmy (komplementární trojice – např. předsudek, stereotyp, labeling). Dále rozdělí účastníky/ice do menších skupin a nechá skupiny vylosovat jeden nebo několik pojmů (maximálně však 3, celkový počet pojmů by neměl překročit 15). Lektor/ka může skupiny vytvořit (například rozpočítáním), anebo nechat účastníky/ice, ať se do skupinek rozdělí sami/y dle svých preferencí. (5 min)

V daných skupinách mají účastníci/ice za úkol zapsat na papír „definici“ pojmu. Pojmu definice je ale vhodné se, podobně jako v aktivitě č. 4, raději vyhnout. Tedy spíše než o definici jako takovou by se mělo jednat o vysvětlení daného pojmu (nejlépe i za pomoci vhodného příkladu) někomu jinému, kdo tento pojem vůbec nezná. Představa, že účastníci/ice pojem vysvětlují někomu, kdo ho nikdy neslyšel a nechápe ho, jim může při práci pomoci.

Možností je také zvolit variantu, ve které mají účastníci/ice za úkol popsat/vysvětlit tento pojem tak, jak by jej vysvětlili/y svým žákům/yním – díky tomu pak pro ně může být snazší dané téma s žáky/němi otevřít... (10 min)

Alternativou může být, že lektor/ka účastníkům/icím předloží všechny pojmy a vyzve je, aby si vybrali/y takový pojem, který je nějak oslovuje. Kdo si vybere, rovnou si může kartičku vzít. Může se stát, že si někdo vybere kartičku, kterou chtěl i někdo jiný, v tom případě si ten, který byl pomalejší, vybere jinou. I u této varianty ale účastníci/ice pracují v menších skupinách, při tvorbě definice se domlouvají.

Mezi kartičkami s pojmy je vhodné mít i několik kartiček prázdných – na ně si může lektor/kai či účastníci/ice napsat pojem, který jim přijde důležitý, týká se tématu projektového dne a mezi napsanými pojmy jim chybí.

V kruhu pak skupiny představují své pojmy ostatním. Pracuje-li se s komplementárními trojicemi pojmů, je dobré je představovat za sebou. K tomu, jak skupina vysvětlí (definuje) daný pojem, se může vyjádřit kdokoli z jiné skupiny. Zároveň lektor/ka koriguje a doplňuje vysvětlení pojmů tam, kde to je třeba.

Základní sada pojmů:

- předsudek, stereotyp, labeling (nálepkování);
- kultura, subkultura, „česká kultura“;
- xenofobie, rasismus, ageismus;
- migrant, uprchlík, expat;
- jinakost, znevýhodnění, norma(lita);

- asimilace, integrace, inkluze;
- etnicita, multikulturalita, nacionalismus;
- majorita, minorita, exkluze;
- cizinci, adaptace, nepřizpůsobivost;

Rozšiřující sada pojmů:

- gender, pohlaví, feminismus;
- transgender, cisgender, nonbinary;
- homofobie, transfobie, sexismus;
- cikán, Rom, POC (People of Colour / Person of Colour).

Reflexe:

Reflexe práce s pojmy i spolupráce ve skupině:

- *Co bylo pro vás bylo lehké/těžké?*
- *Shodli/y jste se ve skupině na tom, jak pojem vysvětlit?*
- *Dozvěděli/y jste se něco nového?*

Reflexe aktivity jako celku – jazyk jako nástroj moci, jazyk jako zdroj ne/porozumění:

- *Co si myslíte, že bylo cílem této aktivity?*
- *Proč je důležité zacházet se slovy citlivě?*

Pojmy jsou záměrně rozděleny do trojic a dvou sad.

Může se stát, že si s některým z pojmů nebude skupina vědět rady. V tom případě se dá postupovat různými způsoby.

- 1) Nechat vytvořit definici pouze na základě domněnek.
- 2) Umožnit, aby byla vyhledána informace o pojmu např. na internetu.
- 3) Nechat pojem bez definice a pokusit se jej definovat až společně s ostatními (v takovém případě je vhodné, aby skupina, v níž je potřeba definici takto doplnit, prezentovala až jako poslední).

Vybrány jsou termíny, pojmy a označení, které by pro dané téma mohly být nosné a stěžejní.

Jazyk je nástrojem myšlení, a proto je nesmírně důležité všimnout si toho, jak věci, lidi a dění kolem sebe pojmenováváme a nazýváme, i toho, co si pod těmito pojmenováními a názvy vlastně představujeme (ne vždy totiž všichni vidí to stejné) – a zda si vlastně vůbec rozumíme. Skrze slova a pojmy svět kolem nejenom chápeme, ale do značné míry i utváříme, dáváme mu význam.

Cílem aktivity tak je i práce s jazykem a směřování k používání senzitivního jazyka.

Vizuální odlišnost (jinakost) bývá obvykle tím, co si velká část lidí představí právě pod pojmem etnicita, při práci s tímto pojmem je potřeba jej vysvětlit v celé šíři a komplexitě.

Pojmosloví je vysvětleno v Příloze [I. Pojmosloví](#), materiál slouží jako podklad a pomůcka pro lektora/ku.

AKTIVITA Č. 7 KULTURY

30 minut (+ 5 minut navíc v závislosti na počtu účastníků/ic)

Simulační aktivita.

-

Účastníci/ice více porozumí konkrétním žákům/yním či jedincům žijícím okolo nich.

Zažijí, jaké to je si nerozumět.

Chápu, že všichni lidé jsou odlišné osobnosti s individuálními zvláštnostmi bez ohledu na svůj původ a odlišné projevy sociokulturních vzorců.

Uvědomují si svou vlastní kulturu a důležitost integrace jedince.

Účastníkům/icím lektor/ka představí aktivitu, kterou může použít i ve svých hodinách nejen pro ilustraci toho, jak kultura ovlivňuje komunikaci a jak pro člověka z jiné kultury může být obtížné porozumět určitým zvyklostem, ale i k obecnější práci s třídním kolektivem a jeho dynamikou.

Pozve účastníky/ice, aby si hru vyzkoušeli/y a užili/y v aktivní roli..

Nejprve lektor/ka vybere 2–3 účastníky/ice, kteří/ré ještě před vysvětlováním aktivity s druhým z lektorů/ek odejdou za dveře. Může se jednat o dobrovolníky/ice, kteří/ré se sami/y přihlásí, popřípadě lektor/ka někoho

požádá (určí) či náhodně vylosuje. Jejich úkolem bude se po návratu zapojit do jedné z kultur představovaných skupinou zbývajících účastníků/ic (každý/á dobrovolník/ice si vybere jinou skupinu). Dobrovolníci/ice tuší, že jejich zapojení do skupiny bude nějak ztíženo, ale nevědí, jak.

Uvnitř místnosti se mezitím účastníci/ice rozdělí do 2–3 skupin o malém počtu členů (3–5). Mají za úkol si domluvit ve skupině nějaké specifikum, jímž se simulují sociokulturní odlišnosti:

- ▶ jazyk – mohou mluvit pozpátku, vynechávat samohlásky, vkládat za každou slabiku slova nějakou hlásku či slabiku, používat pouze slovesný infinitiv, vynechávat předložky, ...
- ▶ vzhled – oblečou si vrchní část oděvu naruby / nemají boty / obují si boty obráceně / na hřbet jedné ruky si namalují tečku, ...
- ▶ nějakou specifickou kulturní odlišnost – namísto pozdravu na sebe vypláznou jazyk / slova ano a ne mají opačný význam / člověku, se kterým chtějí mluvit, nejprve poklepe na rameno, aby je poslouchal / chodí pozpátku, ...

Skupina představující danou kulturu musí po celou dobu udržet domluvená sociokulturní specifika (tj. i mezi sebou mohou, resp. musí, komunikovat pouze smluveným způsobem. Je dobré si to vyzkoušet/natrénovat ještě před návratem těch, kteří jsou za dveřmi). Členové/ky skupiny reagují na příchod „cizích“ – ve skupině se o nich svým jazykem baví, poukazují na jejich jinakost, čímž zvýrazňují svoje specifikum, ukazují svou kulturu a jazyk, které nově příchozí mohou pozorovat, poslouchat a snažit se je pochopit nebo jim porozumět.

Účastníci/ice, kteří/ré byli/y za dveřmi, specifika skupiny, do které se mají zapojit, neznají, vědí pouze, že jejich úkolem je se zapojit do jedné ze skupin, stát se její součástí. Skupiny mají instrukci, že dobrovolníka/ici mohou do skupiny přijmout, až když si osvojí jejich kulturu (přizpůsobí svůj vzhled, přijme jejich kulturní zvyk, dokáže porozumět jejich jazyku a komunikovat v jejich jazyce).

Reflexe:

Reflexe by měla zahrnovat všechny fáze aktivity (odloučení/vyloučení, tvorbu „vlastní skupinové kultury“ a její performanci, obtížnost komunikace s někým z vnějšku, pocity nedorozumění a – pokud se to podaří – i porozumění a přijetí) a obě strany (jaké to je být součástí skupiny, či naopak stát mimo ni). V každé skupině může být proces i prožívání jiné.

Pomocné otázky by měly směřovat k:

- ▶ mapování pocitů, prožívání (Jaké to bylo, jak jste se cítili/y?)
- ▶ rozkrytí strategie (Jak jste postupovali? – ať už při tvorbě „pravidel skupinové kultury“, anebo ve snaze si porozumět, resp. zapojit se do skupiny) a odkrytí „kulturních specifík“ (Podařilo se odhalit všechny / porozumět všemu? Co bylo obtížné? Proč?)
- ▶ reflexi přesahu aktivity (Zažili/y jste nějaký „aha moment“? Jaký? Kdy? Je možné toto pochopení / porozumění nějak využít v pedagogické praxi s žáky/němi z odlišného kulturního prostředí? Jak?)

Aktivita simuluje náročnost interkulturní komunikace a porozumění. Během aktivity obě strany reálně zažívají situaci nedorozumění si.

Při volbě účastníků/ic, kteří/ré půjdou za dveře, je třeba postupovat citlivě. (Není vhodné vybírat účastníky/ice, kteří/ré působí velmi introvertně, hůře se zapojují do kolektivu, jsou z kolektivu vylučováni/y či se pohybují spíše na jeho okraji. Vhodnější je vybrat naopak právě „sociometrické hvězdy“, ty, kteří/ré jsou v kolektivu oblíbení/é a výrazní/é. Pro ně může být totiž zajímavé a formativní zkusit si zažít opačnou polohu).

V případě malého počtu účastníků/ic je možné pracovat pouze ve formátu jedné skupiny představující kulturu a 1–2 osob, jejichž úkolem je se do skupiny zapojit.

Aktivita je poměrně kreativní (skupinám může dát lektor/ka jen tipy, účastníci/ice si mohou svá specifika sami/y libovolně vytvořit; při práci s žáky/němi může pomoci mít konkrétní nabídku sociokulturních odlišností, z níž si žáci/kyně mohou vybrat), má hravou formu, při níž může dojít i na vtipné situace a momenty (odreagování, odlehčení jinak náročného tématu).

Určitá míra abstrakce (smyšlená kultura a specifika) umožňuje se vyhnout obvyklým stereotypům a předsudkům nebo s nimi přinejmenším lépe pracovat a zároveň poměrně dobře zažít pocit jinakosti, nedorozumění si, pocitu vyloučení či přijetí a tento pocit a zkušenost posléze reflektovat.

AKTIVITA Č. 8 MOJE PŘESVĚDČENÍ

30 minut (+ 5 minut navíc v závislosti na počtu účastníků/ic)

Simulační aktivita.

Pro každého/ou účastníka/ici papír a psací potřeba.

Účastníci/ice se zamyslí nad tím, jaká přesvědčení mají ve své profesi a jak je ovlivňují.

Dokážou pojmenovat a reflektovat přesvědčení ostatních.

V této aktivitě se budou účastníci/ice zaměřovat na svá přesvědčení – jinými slovy na názory a mínění, o nichž jsou hluboce přesvědčeni/y – a na to, jak je ovlivňují. Lektor/ka nejprve přinese příklad svého přesvědčení, se kterým sám/sama bojuje nebo ví, že ho/ji ovlivňuje.

Během první fáze se každý/á účastník/ice má zamyslet nad svými přesvědčeními, která ovlivňují jeho/její pedagogickou profesi. Může se jednat o přesvědčení, která se týkají jak žáků/yň, tak jeho/jí samotné/ho. Každý/á by se měl/á pokusit napsat více než jedno přesvědčení, ideálně 3–5.

Ve druhé fázi se účastníci/ice mají zamyslet nad tím, do jaké míry a jestli vůbec mají tato jejich přesvědčení vliv na žáky/ně s nějakou odlišností a/nebo specifickými potřebami – tedy zda a jakým způsobem tato přesvědčení (vědomě, či nevědomě) mohou ovlivňovat pedagogický proces a konkrétní žáky/ně. Vhodné je se zaměřit především na ta specifika (na ty žáky/ně), se kterými se účastníci/ice setkávají ve své praxi.

Ve třetí fázi si účastníci/ice ve dvojici navzájem sdělí svá přesvědčení i to, zda a jak podle nich mohou ovlivnit žáky/ně. Sdílení je možné i společně, v kruhu. Případně je možné obě varianty propojit a při sdílení v kruhu např. nechat, aby v dané dvojici představili/y svá přesvědčení navzájem. Vždy záleží na konkrétní skupině účastníků/ic a jejich preferencích. Lektor/ka může motivovat účastníky/ice k vykročení mimo jejich komfortní zónu, není však vhodné je nutit..

Reflexe: Může mít podobu krátkého ohlédnutí se za tím, co si z aktivity (pro sebe) kdo odnáší, co si kdo skrze aktivitu uvědomil.

Pro účastníky/ice může být obtížné sdílet některé věci před ostatními, ve větší skupině. Proto je možné ponechat pouze formát sdílení ve dvojicích – rozměr toho, že o svých přesvědčeních účastníci/ice hovoří nahlas, sdělují je někomu jinému, je pro aktivitu důležitý.

Prostor pro sdílení se skupinou je vytvořen, ovšem sdílet by měl pouze každý člověk sám za sebe a jen, pokud chce.

Součástí reflexe může být i společné obecné zamyšlení se nad tím zda může nějaké přesvědčení mít jen negativní, nebo i pozitivní dopad. Co to ovlivňuje?

Na základě vlastního úsudku nebo jiných důvodů považujeme něco za pravdivé nebo správné. Přesvědčení může být subjektivní, nebo objektivní. Protože máloco je buď černé, nebo jen bílé, můžeme být subjektivně přesvědčeni, že míra našeho poznání je objektivní.

Svá vlastní přesvědčení i přesvědčení druhých je tak dobré neustále podrobovat důkladné reflexi a zkoumat nejen zdroje a původ těchto přesvědčení, ale také jejich (byť i jen hypotetické) důsledky a konsekvence. Příkladem přesvědčení může být: „Chovám se k druhým tak, jak chci, aby se chovali oni ke mně. Důsledkem takového přesvědčení však může být naše nadměrné očekávání od druhých, kterému velmi komplikovaně mohou dostát.“

Aktivita Moje přesvědčení dokáže v takto nastavené podobě pracovat pouze s přesvědčeními, která je daný člověk schopen dohlédnout (přiznat), resp. s těmi, které je ochoten odhalit, sdílet.

V bezpečném prostředí nabízíme alternativu: Každý účastník/ice si na záda připevní čistý list papíru. Ostatní mají možnost každému člověku kromě sebe na tento papír napsat jedno přesvědčení, které u daného člověka vnímají (nemusí napsat všem, pokud nechtějí, anebo pokud u daného člověka žádné silné přesvědčení nevnímají).

Při další práci si účastníci/ice nejprve přečtou to, jak je, resp. jejich přesvědčení, vnímají ostatní. Mohou se pak ve společném kruhu k napsaným přesvědčením vyjádřit (vymezit se vůči nim, potvrdit je, ...) a také případně přidat další.

I následující fáze aktivity pak probíhají společně, v kruhu, nikoli pouze ve dvojici, podstata a průběh druhé a třetí fáze se nemění.

Před dalším blokem může lektor/ka ověřit zodpovězení otázek (z aktivity č. 2) či prohloubení témat.

PŘESTÁVKA 10 MIN

AKTIVITA Č. 9 OČIMA DÍTĚTE

45 min

Simulační hra.

Papíry, psací potřeby.

Účastníci/ice více porozumí konkrétním žákům/yním (lidem) a jejich potřebám.

Uvědomují si svou vlastní kulturu a důležitost integrace jedince.

Všichni účastníci/ice se pohodlně usadí, lektor/ka uvede, že nyní proběhne imaginace a někomu mohou pomoci zavřené oči. Jde o co nejlepší zážitek z této aktivity.

Představte si svou třídu, své žáky, které učíte. Projděte si je jednoho po druhém. Každý z nich je jiný a naprosto jedinečný. Každý z nich v něčem vyniká a něco jiného mu možná tolik nejde. Každý z nich je něčím specifický.

Zkuste si jednoho z nich vybrat, zaměřit se jen na něj a najít jeho specifika. Může se jednat o žáka, kterému se nedaří v hodině zapojovat do aktivit, je pasivní, o žáka, který je v hodinách častěji napomínán, je pro něj těžké se soustředit nebo se nudí, o žáka, který je hodnocen častěji známkami dostatečně či nedostatečně, o žáka, který potřebuje a snaží se získat více pozornosti, o žáka, pro kterého je probírané učivo obtížné a těžko pochopitelné nebo nezajímavé atp.). V imaginaci žáka a jeho specifik buďte co možná nejvíce konkrétní. Představte si, že jste jím vy sami – jdete do školy. Co vás tam čeká? Jak vám je? Co zažíváte? Co je pro vás snadné a co naopak těžké? Pokuste se říct, co byste potřebovali, kdybyste byli jím, co byste chtěli změnit. Mějte při tom na paměti, že škola je místem nejrůznějších sociálních interakcí a vzdělávání, učení představuje jen část z nich.

Poté lektor/ka přivede účastníky/ice zase do přítomnosti.

Pozn.: V úvodu aktivity je vhodné zmínit, že by se účastníci/ice měli/y zaměřit především na žáky/ně pocházející z odlišného sociokulturního prostředí. Nicméně to není nutnou podmínkou.

1. fáze – Účastníci/ice se pokusí formulovat POTŘEBU žáka/yně jeho/jejíma očima. Nejprve sami/y pro sebe, je dobré aby si účastníci/ice potřeby, které je pro daného/ou žáka/yni napadají, napsali/y.

Př.: Vietnamský žák, pro kterého je obtížná práce s textem (porozumění psanému textu) i písemný projev. Potřeboval by, aby mu někdo zadání (text) přečetl (pomohl přečíst) a pomohl s porozuměním, (do)vysvětlil. Uvítal by, kdyby práce nebyla založena jen (převážně) na psaném slově, aby mohl odpovídat ústně nebo nemusel pracovat s textem.

2. fáze – Tyto potřeby je třeba překlomit do KONKRÉTNÍCH TIPŮ A RAD, individuálních či systémových opatření. I tato fáze probíhá nejprve individuálně, své nápady si účastníci/ice mohou opět poznamenat.

Př.: Při práci s textem je možné žáky/ně sdružovat do dvojic či skupin, v nichž je vždy žák/yně s vyšší čtenářskou gramotností, a zadávat úkoly jinak než v textové podobě. Může se podpořit textová i (audio)vizuální forma zadání – např. pomocí obrázku, schématu, piktogramu, videa. Výstupy práce se nemusí omezovat pouze na psaný projev (písemnou odpověď) – lze umožnit odpověď nakreslit, nabídnout možné varianty odpovědi, z nichž žák/yně zakroužkuje tu vhodnou (odpovídající zadání), lze také k práci využívat moderní technologie (např. žák/yně odpověď vytvoří/nadiktuje pomocí hlasového zadávání v mobilu).

V zásadě je zde možné uvést jakýkoli přívlastek charakterizující žáka/yni s nějakým specifikem, ať už je dáno kulturně, etnický či jinak.

Další část již probíhá společně.

3. fáze – Účastníci/ice v kruhu nejprve představí žáka/yni, na kterého/ou se ve své imaginaci zaměřili/y a nějak ho charakterizují – popíšu jeho potřeby či specifika. Pokud se více účastníků/ic zaměřilo v imaginaci na stejného/ou žáka/yni, je dobré je při sdílení nechat hovořit bezprostředně za sebou. Je zajímavé sledovat, v čem se jejich vidění a vztěžení se do žáka/yně shoduje a v čem případně liší. Poté, co všichni účastníci/ice představí žáka/yni, na kterého/ou se v imaginaci zaměřili/y, vrátí se lektor/ka k jednotlivým žákům/yním, kteří/ré byli/y představeni/y a účastníci/ice přicházejí s konkrétními tipy a nápady, které by podle nich mohly žáka/yni podpořit, naplnit jeho/její potřebu, kterou se předtím pokusili/y nějak pojmenovat. S tipy a nápady mohou přicházet i jiní/é účastníci/ice než jen ti/y, kteří/ré se v rámci imaginace na tohoto/tuto žáka/yni zaměřili/y.

Lektor/ka by měl/a účastníky/ice motivovat k tomu, aby přicházeli/y s nápady bez ohledu na to, zda je podle nich reálné je v jejich škole uskutečnit. Realizovatelnost nápadů by neměla být limitem a přemýšlet o možné podpoře žáků/yň i tzv. „Out of the Box“ je více než žádoucí. V této fázi se v zásadě jedná o brainstorming, a tedy případnému kritickému zhodnocení nápadů je dobré se věnovat v jiné fázi aktivity, např. mu vyčlenit prostor při reflexi.

Reflexe závěrečné aktivity může být podpořena následujícími otázkami:

*Jaké máte zkušenosti s prací s žáky/němi z odlišného prostředí?
Bylo pro vás obtížné vcítit se do dané/ho žáka/yně? Proč, v čem?
Jaké tipy a rady, které zde zazněly, využíváte (nejen ve výuce)?
Odnášíte si z této aktivity nějaký nový tip či postřeh? Jaký?
Jsou všechny tipy a nápady, které tu zazněly, realizovatelné? (Pokud ne, jaké to jsou a proč?)
Je něco, co nepadlo a chtěli/y byste doplnit, protože to považujete za důležité?*

Když se účastníkům/icím nedaří přicházet s nápady, jak daného/ou žáka/yni podpořit, může lektor/ka využít brainstorming naruby – ptá se jich, co žákům/yním (z odlišného prostředí) zaručeně nepomůže. A poté tyto teze společně s účastníky/icemi překloupí do pozitivna.

Pokud je to potřeba, je možné na začátku aktivity v rámci imaginace nejprve nějakým způsobem pojmenovat a vymezit konkrétní typy žáků/yň, na které se mají účastníci/ice zaměřit (např. s ohledem na brainstorming témat v aktivitě č. 2).

V obou fázích, kdy účastníci/ice pracují individuálně, je dobré si dělat poznámky. Lektor/ka je může i instruovat, aby si papír přehnutím rozdělili/y na dvě poloviny – do jedné budou psát potřeby a do druhé tipy a rady.

Při realizaci aktivity je také potřeba držet se jednotné linky, tedy toho, že aktivita je o tom pokusit se vcítit do situace a pocitů žáka/yně, popsat jeho potřeby a navrhnout opatření, která směřují k potřebám (např. žákovi/yni by pomohlo, kdyby mohl/a pracovat individuálním tempem s podporou dalšího dospělého člověka), nikoliv, aby opatření směřovala k potřebě pedagoga/žky (např. v tomto případě – potřeboval/a bych v hodině mít asistenta/ku).

Důležité je také vždy zmínit, že každý/á z žáků/yň, stejně jako každý z nás, je naprosto individuální osobností, a tedy že i přístup ke každé/mu žákovi/yni musí být zcela individuální (a co funguje u jednoho/jedné žáka/yně, nemusí u jiné/ho – jakkoli navenek působí jeho/její potřeba velmi podobně či stejně – fungovat).

Vzhledem k tomu, že v této aktivitě se pracuje s potřebami a charakteristikami konkrétních žáků/yň, je dobré, aby na jejím začátku i konci lektor/ka připomněl/a pravidla, zejména pak pravidlo „nevynášení informací“, které je nezbytnou podmínkou pro bezpečné prostředí.

Tyto tipy jsou převzaty z materiálu METY:

(<https://www.edu.cz/strucny-pruvodce-pro-vyucujici-jak-pracovat-s-cizojazycnymi-detmi/>)

- 1) Čeština je pro mě nový jazyk – stejně jako pro Vás angličtina, němčina nebo čínština. Ale běžné konverzační fráze mi vůbec nestačí, musím například umět popsat složení buňky! Představte si, že jste ve škole v cizí zemi.
- 2) Učím se postupně – jazyk i orientaci ve Vašem prostředí.
- 3) Vše je pro mě nové, potřebuji pomoc. Pomozte mi se zorientovat.
- 4) Málo mluvím, ale to neznamená, že jsem hloupý. Jen se stydím nebo to neumím říct česky.
- 5) Moje myšlenky jsou komplikovanější a bohatší než můj projev v češtině.
- 6) Chci zažít úspěch – jako každý.
- 7) Chci zapadnout mezi ostatní a přeji si, aby moje sžívání s okolím netrvalo moc dlouho – ale jednoduché to není, když jim nerozumím.

TIPY PRO VYUČUJÍCÍ NA ZAČÁTEK pro práci s dítětem s OMJ:

- 1) Píšeme a kreslíme na tabuli.
- 2) Používáme obrázky, schémata nebo tabulky.
- 3) Dáváme úkoly, které nejsou „mluvící“.
- 4) Dáváme jednoznačné a jednoduché instrukce, které se opakují.
- 5) Zajistíme, aby vícejazyčné dítě znalo přesně slova nebo věty, které má říct.
- 6) Dvakrát až třikrát za hodinu dítě cíleně aktivujeme.
- 7) Zajistíme pro žáka slovník.
- 8) Pouze nemluvíme, ale používáme také vizualizace a praktické činnosti.
- 9) Spolupracujeme s koordinátorem, výchovným poradcem a učitelem češtiny jako druhého jazyka.
- 10) Načerpáme inspiraci na www.inkluzivniskola.cz. Vyzkoušejte si sami principy a metody, které fungují!

AKTIVITA Č. 10 REFLEXE

30 min

Brainstorming.

-

Účastníci/ice dokážou jasně formulovat své myšlenky a reflektovat proces vlastního učení.

Dokážou formulovat to, co si odnáší do své praxe.

Na začátku reflexe celého projektového dne se lektor/ka vrátí k otázce na úvod a zjišťuje, zda a do jaké míry byla očekávání a potřeby účastníků/ic naplněny. Je-li to potřeba a umožňuje-li to čas, může se k některým tématům či konkrétním otázkám vrátit.

Lektor/ka vybízí účastníky/ice, aby sdíleli/y své názory na projektový den – *Co z toho, co jste dnes zažili/y// slyšeli/y:*

- *vás zaujalo?*

- *pro vás bylo přínosné?*

- *byste rádi/y aplikovali/y do své praxe (víte jak)?*

- *pro vás bylo obtížné?*

- ...

Reflexe je velmi důležitou součástí každé aktivity i projektového dne jako celku. Je i důležitou součástí vzdělávacího procesu, ovšem v hodinách se ne vždy daří na ni vymezit dostatečný čas a prostor. Reflexe se dá pojmout i jinak než jako „povídání v kruhu“, ne každému takováto forma vyhovuje.

Účastníkům/icím tak může lektor/ka jako doplněk nabídnout třeba reflektivní minutovky, které pak mohou použít i při práci v hodině.

[https://jobvzdelavani.cz/reflektivni-minutovky/?](https://jobvzdelavani.cz/reflektivni-minutovky/?fbclid=IwAR2_S5Q7sebOlgeP-7SbV6OqVOS0f2YmQ0HjzNhDOpn9DHgpEKhQAP7bPfk)

[fbclid=IwAR2_S5Q7sebOlgeP-7SbV6OqVOS0f2YmQ0HjzNhDOpn9DHgpEKhQAP7bPfk](https://jobvzdelavani.cz/wp-content/uploads/2022/11/Reflektivni-minutovky_2022.pdf)

https://jobvzdelavani.cz/wp-content/uploads/2022/11/Reflektivni-minutovky_2022.pdf

U závěrečné reflexe je často tendence ji podceňovat a v rámci blízkého se konce projektového dne jí nevěnovat dostatek pozornosti. Ale je podstatné vrátit se k tomu, co se účastníci/ice naučili/y, co je zaujalo. Zopakování a reflexe je klíčová z toho důvodu, aby si účastníci/ice nové informace lépe zapamatovali/y a mohli/y je využít i do budoucího nejen profesního, ale i osobního života.

Pokud účastníci/ice získají dostatečný pocit bezpečí během realizace celého projektového dne, vede to k otevřené komunikaci i v rámci závěrečné reflexe. Lektor/ka nepřináší účastníkům/icím jasné pravdy, jednoduché návody, ale nabízí jim nové perspektivy, přičemž ale respektuje bohaté zkušenosti jich samotných.

DOPLŇKOVÉ AKTIVITY

GORDICKÝ UZEL (PROPLÉTÁNÍ RUKOU)

15 min

„ledolamka“

-

Účastníci/ice si uvědomí hodnotu lidské spolupráce a uvolní se atmosféra.

Legenda: *Můžeme být úplně odlišní/é, ale důležité je umět táhnout za jeden provaz.*

Účastníci/ice se postaví do kolečka, čelem k sobě. Zavřou oči, na daný povel dají levou ruku dovnitř kruhu a snaží se někoho chytnout za ruku. Až jsou všichni chycení/é levou rukou, udělají totéž s pravou rukou. Poté otevřou oči a zjistí, že jsou beznadějně zapletení/é... ale důležité je nevzdávat se! Druhá fáze hry totiž spočívá v rozpletení tohoto lidského uzlu, aniž by se ruce rozpojily. Je možné se libovolně otáčet, skákat z jednoho konce uzlu na druhý, cokoliv, jen se nesmí rozpojit ruce.

Výsledkem pak může být buď původní kolečko, i když v trochu jiném pořadí, nebo (častěji) několik oddělených kroužků.

Reflexe:

Po aktivitě je vhodné s účastníky/icemi aktivitu reflektovat (příklady možných otázek):

Jaké pocity ve vás aktivita vyvolala?

Jak jste postupovali/y při rozplétání? Byl někdo, kdo aktivitu řídil?

Co vám pomohlo k tomu, abyste se dokázali/y rozplést?

Hra Gordický uzel neplní pouze funkci „ledolamky“, ale nese v sobě také důležité poselství, že i přes to, že jsme „zamotaní/é“, můžeme se pomocí spolupráce vymotat. Lektor/ka může v rámci aktivity sledovat také sociální dynamiku skupiny (kdo je vůdcovský typ, kdo je spíše „zakřiknutý“, komu jsou nepříjemné doteky, ...).

V případě, že se někdo nechce účastnit dané aktivity, není potřeba ho do aktivity nutit, ale je třeba pracovat s tím, aby aktivitu minimálně sledoval (čili nebyl na mobilním telefonu apod.). Účastníkovi/ici je tedy možné nabídnout možnost neúčastnit se, ale s podmínkou sledování dané aktivity.

VÝROKY

20 min

Práce s textem.

-

Účastníci/ice rozumí pojmům předsudek a první dojem a dokážou je ve svém chování identifikovat.

Účastníci/ice vytvoří kruh. Lektor/ka postupně čte výroky a účastníci/ice odpovídají podle následujících pravidel:

- Nesmí vůbec mluvit ani spolu nijak jinak komunikovat a komentovat výroky.
- Pokud by odpověděli/y ano, udělají malý krok vpřed, pokud s výrokem nesouhlasí, udělají krok vzad, pokud se nemohou rozhodnout, zůstanou stát.
- Mají možnost změnit své postavení, dokud lektor /ka nepoloží další otázku.

Výroky:

1. *Rád/a bych zkusil/a žít v cizině.*
2. *Dovedu si představit, že bych chodil/a s cizincem/kou.*
3. *Jsem hrdý, že jsem Čech/Česka.*
4. *Česká kultura je zajímavá.*
5. *Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem.*
6. *Jsem zodpovědný/á za politickou situaci ve své zemi.*

7. Měl/a bych se chovat ke všem lidem stejně.
8. Rád/a zažívám něco nového.
9. Z cizinců/ek mám obavy.
10. Rodiče jsou pro mě autorita.
11. Stát by měl otevřít hranice všem, kteří v něm chtějí žít.
12. Všichni lidé by měli být šťastní.
13. Už jsem byl/a v nějaké skupině, do které jsem cítil/a, že nezapadám.
14. Ve škole by mělo být dovoleno mluvit sprostě.
15. Někdy v životě jsem parodoval/a akcent někoho ze zahraničí.
16. Jsem zodpovědný/á za situaci v rozvojových zemích.
17. Vybírám si kamarády/ky podle toho, jak vypadají.
18. Jsem normální.
19. Kontakt s cizinci/kami je pro mě přínosný.
20. Všichni lidé bez ohledu na barvu pleti jsou stejní.
21. Všichni lidé bez ohledu na barvu pleti si jsou podobní.
22. Dělán si, co chci.

Reflexe:

- Bylo těžké se rozhodovat? Kdy například? Proč?
- Jsou všechny výroky jednoznačné?
- U kterých výroků bylo pro vás nejtěžší se rozhodnout? Proč?

Zaměření se na postoj:

- Pozorovali/y jste během aktivity, kam se hýbou ostatní?
- Bylo to pro vás důležité?
- Rozhodovali/y jste se nezávisle na tom, jak se hýbali ostatní?
- Dostali/y jste se někdy do situace, ve které jste zastávali/y jiný názor než všichni ostatní?
- Jak jste se cítili/y?
- Je těžké vyjádřit jiný názor než ostatní? Proč?
- S kým sdílíte podobné názory a s kým ne?

Lektor/ka může z prostorových důvodů vydat pokyn k hromadnému pohybu (všichni udělají dva kroky vzad). Zároveň je třeba dát účastníkům/icím po položení otázky dostatek času na rozmyšlenou, aby se mohli/y rozhodnout, zda udělají krok a jakým směrem.

Postoj je pozitivní, či negativní hodnocení a reakce jedince vůči nějakému aspektu světa. Postoj lze chápat také jako názor nebo připravenost k činu ve vztahu k určitému problému nebo volbě. Postoje jsou důležitou složkou komunikace a tvoří její přirozenou každodenní součást, jejich automatická aktivace je označována jako priming. Kromě toho, že jsou zaměřeny na problém či volbu, zahrnují v sobě i určitou míru intenzity.

PUB KVÍZ

25 min Práce s textem, fakt checking.

Příloha 4_Doplňková aktivita_Pub kvíz otázky, Příloha 5_Doplňková aktivita_Pub kvíz odpovědi, pro každou skupinu papír papír a psací potřeba.

Účastníci/ice se seznámí s aktuálními daty spojenými s tématem kultury, etnicity a migrace.

Reflektují vlastní stereotypní představy či domněnky.

Lektor/ka vyzve účastníky/ice, aby se rozdělili/y do menších skupinek po 3-4, popř. je do skupinek sám/sama náhodně či nějakou vhodnou metodou (např. rozpočítáním) rozdělí. Poté je seznámí s konceptem pub kvízu a rozdává do každé skupiny jeden záznamový arch na odpovědi.

S využitím powerpointové prezentace pokládá jednotlivé otázky pub kvízu, každá skupina sama za sebe se snaží nalézt správnou odpověď (popř. se snaží co nejlépe tipnout správnou odpověď, jde-li o otázku tipovací). Správné odpovědi se vyhodnocují až na samotném závěru.

(Zdroj možných otázek: <https://www.atlaspredsudku.cz/>)

Víte, kolik žije v Česku cizinců? (data k 31. 7. 2022)

- otázku lze pojmut jako tipovací, popř. nabídnout možnosti (méně než 500 000, 600 000–1 500 000, 2–3 miliony, více než 4 miliony)
- Za jakým účelem cizinci do Česka nejčastěji přichází?
- možnosti (vzdělávací aktivity, azyl/ dočasná ochrana, zaměstnání, sloučení rodiny)
- Ve kterém odvětví pracuje nejvíce cizinců?
- možnosti (stavebnictví; průmysl; zdravotnictví, pečovatelské a sociální služby; administrativa a podpůrné činnosti), šlo by ale i ponechat jako volnou odpověď
- Kolik procent sociálních dávek bylo v roce 2021 vyplaceno cizincům?
- možnosti (méně než 1 %, 3–5 %, 15–20 %, více než 30 %), opět lze ponechat i jako tipovačku
- Jakou měrou se v roce 2021 podíleli cizinci na kriminalitě v Česku?
- možnosti (méně než 3 %, 6–10 %, 20–30 %, více než 30 %), popř. tip
- Kolik osob bylo za rok 2021 odhaleno na území ČR při nelegální migraci?
- možnosti (méně než 3 000, 5 000–8 000, 11 000–15 000, více než 20 000), popř. tip
- Kolika cizincům udělilo Česko v roce 2021 mezinárodní ochranu (tedy azyl nebo tzv. doplňkovou ochranu)?
- možnosti (méně než 400, 500–1 000, 2 000–3 000, více než 5 000)
- Jaké úrovně českého jazyka musí cizinec dosáhnout, chce-li žádat o trvalý pobyt?
- možnosti (žádné, znalost jazyka není vyžadována; A2 = začátečník, B1 = středně pokročilý, C1= pokročilý)
- Kolik cizinců studuje na českých vysokých školách?
- možnosti (méně než 5 000, 20 000–30 000, 40 000–50 000, více než 70 000), lze i tip
- Jak velká je arabská komunita v Česku?
- možnosti (méně než 3 000, 6 000–8 000, 10 000–15 000, více než 30 000), lze i tip

Další možné otázky:

Zkuste si tipnout, kolik žáků-cizinců docházelo podle údajů MŠMT ve šk. roce 2021/2022 na základní školy?

- odpověď (30 543)

Jaký název pracoviště MVČR se skrývá za zkratkou OAMP?

- Odbor azylové a migrační politiky

V 1. čtvrtletí roku 2023 proběhnou (nové či dodatečné) volby do zastupitelstev obcí a také přímá volba prezidenta ČR. Mohou se cizinci těchto voleb zúčastnit?

- <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/pro-volice-jsem-cizinec-for-foreigners-jsem-cizinec-for-foreigners.aspx>

Reflexe:

V závěrečné reflexi je dobré se zaměřit na to, jaké otázky, resp. správné odpovědi, byly nejvíce překvapivé a také na to, proč. Co je příčinou toho, že jsme odpověď neznali, resp. se domnívali, že správná odpověď je jiná? Jinými slovy, co jsme se dozvěděli nového (nejen o tématu, tedy jaká fakta a informace, ale také o sobě a o svých představách o tomto tématu)?

Cílem aktivity rozhodně není vyhrát, nejde o kompetici jako takovou. Forma soutěže pouze vytváří rámec, v němž se aktivita odehrává. Jde o to bořit mýty, narušovat stereotypní představy, zábavnou formou zjistit fakta a informace k danému tématu.

Tip - v případě, že se účastníci/ice rozdělují do skupin sami/y, je vhodné nesdělovat účel aktivity, tedy fakt, že se jedná o kvíz (tato informace vždy nutně nějak ovlivní výběr skupiny; zároveň je ale možné s tímto i členě pracovat).

ZDROJE

- ▶ CAKL, Ondřej. Dovedu to pochopit?: hrozby neonacismu. Ed. Dana GABALOVÁ. Praha: Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-808-6961-545.
- ▶ MOREE, Dana. Základy interkulturního soužití. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0915-7.
- ▶ PREISSOVÁ, Andrea, Martina CICHÁ a Lenka GULOVÁ. Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3287-8.
- ▶ PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea a Jaroslav ŠOTOLA. Metodika pro realizaci multikulturní výchovy formou zážitkové pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3140-6.
- ▶ PRŮCHA, Jan. Interkulturní komunikace. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4730-691.
- ▶ ŠMAUSOVÁ, Gerlinda. „Rasa“ jako rasistická konstrukce. In: Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999, roč. 35, č. 4, s. 433–446. ISSN 0038-0288. Dostupné také z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1999/04/04.pdf>.

Další informace lze nalézt na těchto odkazech:

- ▶ INSPIROMAT – PODPORA INKLUZE [online]. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, z. s., ©2018 [cit. 2021-8-19]. Dostupné z: <https://www.podporainkluze.cz>.
- ▶ META [online]. META, o. p. s., ©2022 [cit. 2021-8-19]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu>.
- ▶ ČOSIV [online]. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, z. s., ©2020 [cit. 2021-8-19]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/>.
- ▶ Agentura sociálního začleňování [online]. Odbor pro sociální začleňování MMR, ©2023 [cit. 2021-8-19]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/vzdelavani/>.
- ▶ Inkluzivní škola [online]. META, o. p. s., ©2022 [cit. 2021-8-19]. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz>

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I_AKTIVITA4_TOLERANCE VS. RESPEKT

TOLERANCE X RESPEKT

Rozdíl je vidět na první pohled

Projekt: Místo pro všechny - budování prostoru pro vzájemné prostředí; Aktivita: Domluvíme se; Vzdělávání I.: Sociální začleňování

- KAŽDÝ Z NÁS JE JINÝ, A TEDY I NAŠE SCHOPNOST PŘIJÍMAT ODLÍŠNOSTI JE JINÁ
- KLÍČOVÉ JE POKUSIT SE REFLEKTOVAT A ZVĚDOMIT SI, PROČ NĚCO(NĚKOHO) RESPEKTOVAT DOKÁŽEME A NĚCO (NĚKOHO) NE (A SKRZE TO TŘEBA SVŮJ POHLED PŘEHODNOTIT A ZMĚNIT)

RESPEKT K IDENTITĚ DRUHÉHO JE SAMOZŘEJMOSTÍ, NIKOLIV NĚCÍM, O ČEM LZE DISKUTOVAT

<https://www.freepik.com/>

TOLERANCE

- ✓ KLADE/URČUJE PODMÍNKY
- ✓ HODNOTÍ (STANOVUJE NORMALITU)
- ✓ OCHOTA PŘIPUSTIT U DRUHÝCH ODLÍŠNÉ NÁZORY, CHOVÁNÍ, VZHLED...

RESPEKT

- ✓ BEZVÝHRADNÝ
- ✓ NEHODNOTÍ, UZNÁVÁ, PŘÍJÍMÁ

<https://www.jennygarrett.global/7-ways-to-earn-and-give-respect-at-work/>

PŘÍLOHA 2_AKTIVITA6_POJMY

PŘEDSUDEK
STEREOTYP
LABELING (NÁLEPKOVÁNÍ)
KULTURA
SUBKULTURA
„ČESKÁ KULTURA“
XENOFOBIE
RASISMUS
AGEISMUS
MIGRANT
UPRCHLÍK
EXPAT
JINAKOST
ZNEVÝHODNĚNÍ
NORMA(LITA)
ASIMILACE
INTEGRACE
INKLUZE
ETNICITA
MULTIKULTURALITA
NACIONALISMUS
MAJORITA
MINORITA
EXKLUZE
CIZINCI
ADAPTACE
NEPŘÍZPŮSOBIVOST
GENDER
POHLAVÍ
FEMINISMUS
TRANSGENDER
CISGENDER
NONBINARY
HOMOFOBIE
TRANSFOBIE
SEXISMUS
ROM
CIKÁN
POC (PEOPLE/PERSON OF COLOUR)

PŘÍLOHA 3_POJMY A SLOVÍ

Text slouží především jako podpůrný materiál a zdroj informací pro lektora/ku.

Cílem aktivity není vytvořit dokonalou a konečnou definici jednotlivých pojmů. Spíše než o vytvoření lexikální definice jde v aktivitě o to, aby účastníci/ice dokázali/y pojem vysvětlit někomu jinému, někomu, kdo daný pojem třeba vůbec nezná, např. i svým žákům/yním.

Aktivita je orientována především na samotný proces – komunikaci a diskusi, nalezení konsensu, sdílení pohledů a názorů, reflexi toho, jak různí lidé mohou vnímat daný pojem trochu jinak, akcentovat jiné hledisko apod.

V daném časové dotaci také není možné se dopodrobna věnovat ani všem oblastem, vrstvám a tématům, které souvisí např. s pojmem kultura, etnicita nebo gender, nicméně je možné vytvořit představu o komplexnosti daného pojmu a aktivitou připravit účastníky/ice pro další, hlubší a konkrétnější práci zaměřenou již cíleněji třeba právě na změnu přístupu k žákům/yním pocházejícím z odlišného kulturního prostředí, majícím jinou etnicitu či třeba prožívajícím specificky svůj gender či zažívajícím genderový nesoulad.

ZAKLADNÍ SADA POJMŮ

Pojmy jsou uspořádány záměrně do určitých trojic, v nichž se nějakým způsobem vzájemně doplňují či spolu nějak souvisí. Použití daných trojic sad je jen možnou nabídkou, jak s pojmy pracovat. Lze je využít i jednotlivě. Na lektorovi/ce pak je případné zasazení pojmů do širšího kontextu.

PŘEDSUDEK, STEREOTYP, LABELING (NÁLEPKOVÁNÍ)

Základní pojmy k tématu, label/ing je přidán spíše pro uvědomění si, jak běžně stereotypy používáme (a mnohdy si již ani neuvědomujeme jejich dopad); zároveň je ale třeba mít na paměti a reflektovat i fenomén „self-labelingu“, tedy situace, kdy sami/y členové/ky určité skupiny přijímají určitý, často společensky ne úplně pozitivně vnímaný, label a hrdě se k němu hlásí; jinými slovy – vždy velmi záleží na tom, kdo komu label dává (a také na sociokulturním kontextu, zkušenost i přístup sociálních aktérů/ek v anglosaských zemích a v zemích tzv. starého kontinentu se mohou výrazně lišit a mohou být nepřenositelné).

Stereotypy i předsudky často vycházejí z nedostatku znalostí nebo zkušeností (kdy člověk přejímá obecný stereotyp, anebo jednotlivou zkušenost generalizuje), mnohdy jsou stereotypy či předsudky úzce spojeny s obavami, nejistotou či strachem. Typickým příkladem je např. vyvolávání morální paniky, často navíc umocňované i převažujícím mediálním obrazem, kdy je reakce sociální skupiny založená na falešném nebo přehnaném dojmu, že chování nějaké jiné skupiny je nebezpečné, deviantní, ohrožující stávající řád či jistoty a je tak hrozbou pro /celou/ společnost (např. ve vztahu k migrantům/kám, kdy se lidé často odvolávají a své předsudky argumentují právě strachem – z odlišného náboženství (islám) či ze ztráty zaměstnání (v důsledku přílivu levné pracovní síly)). Při práci s předsudky tak je potřeba naslouchat i těmto obavám a nejistotám, neopomíjet je ani je neshazovat (nebagatelizovat).

Při práci s těmito pojmy a jejich definováním je důležité vést účastníky/ice především k reflexi příčin a důsledků stereotypů, předsudků a labelingu. Zatímco stereotyp má přinejmenším potenciál být i pozitivní (což však ale rozhodně neznamená, že nemůže ve svých důsledcích ublížovat), předsudek má výhradně negativní konotace.

Důležité je také reflektovat drobné nuance – kdy stereotyp obvykle bývá založen či vychází z přejaté zkušenosti někoho jiného (v rámci rodiny či nejbližšího sociálního okolí) nebo z neobjektivního zevšeobecnění jednotlivé osobní zkušenosti, zatímco předsudek (jehož zdrojem mohou být i přejaté stereotypy) se často formuje zcela bez toho, abychom s tím, vůči komu nebo čemu takovýto předsudek chováme, měli nějakou konkrétní zkušenost či o tom měli dostatek informací.

Účastníky/ice můžeme kromě definování pojmů vyzvat také, aby pojmy nějak seřadili, odstupňovali. (labeling → stereotyp → předsudek).

PŘEDSUDEK (dále jen p.) – v širším významu je většinou chápán jako uzavřený postoj k čemukoliv (k vlastní životní situaci, k chování jiné osoby či osob, k události apod.), který se utváří jednou a priori danou náb. či ideol. determinantou, nezávisí na okamžité situaci, neopírá se o porozumění (viz též otevřenost a uzavřenost postoje). Termín p. má pejorativní konotaci, v běžném pojetí jde často o labelling negativně hodnocené (nesympatické, obtěžující) „zásadovosti“, charakterizované jako předpojatost, názorová strnulost. **V sociologii se většinou zkoumá p. jako negativní postoj vůči určité skupině či skupinám lidí, který má ospravedlnit a posílit jejich diskriminaci, a to na základě jejich skup. členství a nikoli osobních vlastností. P. je zvl. druhem stereotypu, je zobecněním, podle něhož určitá kategorie lidí má kvalitu nižší než my sami, přičemž tento názor je brán za daný bez dalšího přezkoušování.** P. nejčastěji vystupují ve vztazích mezi rasami (předsudky rasové), národy či etniky (viz předsudky národnostní), mohou však vycházet též z rozdílů soc., kult., regionálních, náb., mohou se vázat na rozdíly věku,

pohlaví apod. (viz rasismus, antisemitismus aj.). Soc.-psychol. vysvětlení spatřuje v p. zvl. typ agresivního chování (viz agrese), jež má redukovat vlastní frustraci. Objekt p. zde plní funkci obětího beránka, tedy náhradního objektu agrese. Řada empir. studií dokazuje, že např. p. ve formě xenofobie trpí ve větší míře lidé, kteří patří ve své vlastní společnosti mezi méně úspěšné. Druhotně se p. šíří socializací, a to v rodině, ve skupinách vrstevníků, ale též tiskem, filmem, ve škole apod.

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/P%C5%99edsudek>

STEREOTYP – (z řec. stereos = pevný; typos = ráz) – velmi stabilní prvek ve vědomí, resp. psychický a přeneseně i soc. mechanismus, regulující vnímání a hodnocení určitých skupin jevů, ovlivňující názory, mínění, postoje i chování. Pojem zavedl am. novinář W. Lippman v r. 1922, když upozornil na **existenci určitých ustrnulých představ ve vědomí lidí, obvykle, i když ne výhradně, přejímaných z jiných zdrojů, než je vlastní soc. zkušenost.** Tyto představy hrají význ. úlohu jako předem daná schémata vnímání, uvažování a hodnocení nových jevů. S. jsou vytvářeny především **rodinnou výchovou, vzorem rodičů, jsou přejímány od nejbližšího soc. okolí, od uznávaných autorit. Na jejich utváření se dále podílí přenos skupinových norem a poznatků, veřejné mínění, někdy i škola, sdělovací prostředky. S., které vznikají a jsou utvrzovány na základě vlastních zkušeností, často souvisí s přeceněním jednotlivé, třeba i nahodilé události.** S. mají spíše iracionální charakter, a obtížně se proto mění čistě logickými argumenty. Ani jim odporující osobní zkušenost nemusí změnit s., protože ty výrazně ovlivňují selektivitu vnímání a umožňují vyložit nový jev „po staru“ i tehdy, když jeho objektivní podstata je se s. v rozporu. S. obvykle realitu výrazně zjednodušují, potlačují komplexnost a složitost objektivní skutečnosti a usnadňují tak přijetí nového. Pojem s. je v s-gii obvykle používán pro označení ustrnulého vztahu k soc., rasovým, národnostním apod. skupinám. Rozlišují se autostereotypy a heterostereotypy. Pro s. je typické nediferencované, paušální přisuzování určitých vlastností všem členům dané skupiny (každý Němec je pořádný, Čech pracovitý apod.).

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Stereotyp>

LABEL/ING (NÁLEPKA/NÁLEPKOVÁNÍ) – label je paušalizující nálepka, stigma, které se neptá po příčinách, ale vytváří pro jedince kategorii, která se stává určující pro přístup okolí, ale i jeho samotného. Sebepojetí a chování jedince může být ovlivněno, nebo dokonce předem určeno užitým označením, jež jej popisuje a zařazuje. Můžeme pak hovořit o konceptu sebenaplňujícího se proroctví (Becker 1997).

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/U/13873/LABELING--JAKO-ZDROJ-STEREOTYPU-A-MOZNOSTI-JAK-S-NIM-PRACOVAT.html>

KULTURA, SUBKULTURA, „ČESKÁ KULTURA“

Tato sada pojmů je úzce provázána se sadou etnicita, multikulturalita, nacionalismus. V souvislosti se silícími pronárodními hlasy ve společnosti bývá pojem kultura (potažmo „česká kultura“) velmi často skloňován. Nicméně konkrétní představa o obsahu (resp. významu) těchto pojmů není vždy napříč všemi, jejichž hlasy (na obranu národa) zaznívají, sdílena.

Při práci s těmito pojmy tak lektor/ka vede účastníky/ice právě k přemýšlení o tom, co vše vlastně kultura („česká kultura“) zahrnuje a jak moc se naše představy o jednotlivých aspektech kultury vzájemně podobají a/nebo liší.

Pojem subkultura pak je pojmem doplňujícím a rozvíjejícím téma kultur jako takových. V přemýšlení a diskusi o subkulturách by lektor/ka měl/a účastníky a účastnice vést k odpoutání se od uvažování o subkultuře jako o negativním fenoménu.

KULTURA – kulturou se tedy dnes v rámci této disciplíny rozumí vše, co lidé dělají, co o tom říkají a co si o tom myslí – čili rozsáhlý soubor (komplex) jevů, který zahrnuje oblast vědění, víry, jazyka, morálky, výroby, směny, práva, umění, zvyků, výchovy a jednání, zkrátka vše, co lidem umožňuje společně se orientovat ve světě a společně svůj svět utvářet a konceptualizovat. Veškeré lidské vnímání a rozumění je zprostředkováno kulturou, resp. různými kulturami. To, co my považujeme za dobré či špatné, hezké či ošklivé, chutné či nechutné nebo pravdivé a nepravdivé platí jenom v kontextu naší kultury. Příslušníci/ice jiných kultur určují, co je dobré, krásné, chutné či pravdivé jinak, a to v závislosti na své kultuře.

<https://old.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b01obecnatemata/02.pdf>

SUBKULTURA – soubor specif. norem, hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, příp. tzv. dominantní či hlavní kultury, jíž je tato skupina konstitutivní součástí. Termín s. se také vztahuje na specif. skupinu, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot, vzorců chování a zejm. životního stylu, i když se podílí na dominantní kultuře a na fungování širšího společenství. V každém případě je důležitým znakem s. viditelné odlišení od dominantní kultury. S. nevznikají pouze v malých, izolovaných preindustriálních společnostech. Čím komplexnější je kultura a čím diferencovanější je populace, tím je pravděpodobnější vznik různých s. Základem utváření s. může být etnická příslušnost apod., většinou však s. vzniká na základě kombinace více činitelů. S. byly zkoumány zejm. v kontextu soc. stratifikace, etnické diferenciaci, náb. orientace, městského způsobu života a deviantního chování.

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Subkultura>

„ČESKÁ KULTURA“ – záměrně zde není definice, existuje vůbec ustálená definice tohoto pojmu? Lze se pokusit ji vymezit na základě pojmu kultura.

XENOFOBIE, RASISMUS, AGEISMUS

Základní pojmy xenofobie a rasismus jsou cíleně doplněny o ageismus; důvodem je mj. fakt, že průměrný věk učitelů /ek na ZŠ je poměrně vysoký a zvědomit a reflektovat právě tento aspekt by mohlo být zajímavé a přínosné (pro obě strany, pedagogy /žky i žáky /ně).

XENOFOBIE – Právní definice xenofobie neexistuje. Jedná se o subjektivní pocit. V doslovném překladu xenofobie (z řeckého xénos – příchozí, fóbos – bázeň, úzkost) znamená strach z neznámého a cizího. Nyní se tento pojem běžně používá pro označení nesnášlivosti nebo vyjádření nepříjemného negativního pocitu, který v nás vyvolávají lidé z jiných zemí. Xenofobie vyrůstá z neznalosti jejich tradic, kultury popřípadě i z opovrhování a nedostatku úcty k jejich původu, zvyklostem.

RASISMUS – Podle definice Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti, která je součástí Rady Evropy, se za rasismus považuje „přesvědčení, že lze na základě rasy, barvy pleti, jazyka, náboženství, národnosti, národnostního či etnického původu ospravedlnit nenávisť k osobě nebo skupině osob, nebo představa nadřazenosti osoby nebo skupiny osob“.

AGEISMUS – neboli věková diskriminace je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu. Projevu se skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.

<https://www.ageismus.cz/>

MIGRANT, UPRCHLÍK, EXPAT

K pojmům migrant a uprchlík je cíleně přidán pojem expat jako jakýsi kontrapunkt. Prvně dva jmenované jsou (až na výjimky) vnímány a používány zpravidla s negativními konotacemi, pojem expat je v zásadě neutrální, bez nánosu, ba naopak často je vnímán pozitivně a (např. sami lidé z USA či UK se takto označují) je zajímavé si všimnout, jak rozdílně jsou vnímáni anglicky mluvící lidé z těchto zemí (a že o nich nikdo neuvažuje jako o migrantech, byť jimi rovněž jsou), nutno tedy podotknout, že toto se netýká „people of colour“ (tam již toto neplatí!).

MIGRANT – termín migrant nemá jednotnou právní definici zavedenou mezinárodní smlouvou, ta nejčastěji používaná definice je z pera OSN a označuje člověka, který překročí mezinárodně uznávané hranice a v jiné zemi zůstává déle než jeden rok.

UPRCHLÍK – pojem uprchlík lze vykládat dvojím způsobem. Užší, právní definici najdeme v Úmluvě OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951. Uprchlík je zde definován jako člověk, který se nachází mimo zemi svého původu a který má opodstatněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo politickému přesvědčení. Status uprchlíka je udělován na individuálním základě. V praxi se často jedná o poměrně komplikovaný proces, který zahrnuje víceúrovňové posuzování buď ze strany UNHCR, nebo státních úřadů. V Česku zodpovídá za zpracování žádostí Odbor azylové a migrační politiky (OAMP) ministerstva vnitra. Status uprchlíka – přesněji „držitele mezinárodní ochrany“ – u nás může mít dvě formy: buď azyl, nebo takzvanou doplňkovou ochranu. Doplňková ochrana se v principu vztahuje na osoby, kterým hrozí podobně vážná újma, jako azylantům, ale do úzké definice Úmluvy z roku 1951 nespadají. Mezi její typické držitele patří například lidé prchající před válkou (někdy označovaní jako „váleční uprchlíci“). Doplňková ochrana zajišťuje člověku obdobná práva jako azyl, ale udělována je pouze na dobu určitou, konkrétně jeden nebo dva roky. Po uplynutí této doby může být prodloužena. Vedle úzké právní definice bývá termín uprchlík standardně používán v širším smyslu – ve veřejném diskurzu se jako uprchlík označuje v podstatě každý, kdo nedobrovolně opouští zemi svého původu. Jedním z důsledků tohoto nesouladu je časté zaměňování pojmů uprchlík a migrant. Otázka, zda mají být tyto dvě kategorie striktně oddělovány, je mezi odborníky předmětem sporů. Někteří z nich od používání termínu uprchlíci zcela ustupují, protože jej považují za zkreslující, případně nesoucí negativní konotace. Čím dál častěji se proto lze setkat s alternativními označeními jako například „nucení“, „zranitelní“ či „humanitární migranti“.

<https://www.clovekvtsni.cz/migracni-statistiky-4518gp>

EXPAT – expat je výraz přejatý z angličtiny. Vznikl zkrácením slova „expatriate“, které označuje člověka žijícího v zahraničí, tedy v jiné zemi, než ve které se narodil. Jedná se o neutrální slovo. Výraz expat se nejčastěji používá v případech, kdy mluvíme o umělcích či o kvalifikovaných pracovnících, u nichž je důvodem pobytu v zahraničí výkon jejich profese, ať už na základě jejich vlastního rozhodnutí nebo z pověření jejich zaměstnavatele. Tím může být například vláda, univerzita nebo třeba nezisková organizace. Expatri se často setkávají v rámci komunit svých krajanů. Pokud žijí v zahraničí i se svými rodinami, nebývá výjimkou, že jejich děti navštěvují mezinárodní školy.

JINAKOST, SOCIOKULTURNÍ ZNEVÝHODNĚNÍ, NORMA(LITA)

Sada pojmů pro zvědomění toho, co vnímáme jako „normální“, běžné, obvyklé... a pro reflexi toho, kdo tuto „normalitu“ definuje a zda a jakým způsobem se mění.

Při práci s pojmem (sociokulturní) znevýhodnění je vhodné účastníky/ice cíleně vést k tomu, aby o znevýhodnění uvažovali/y v širším kontextu než jen tak, jak jej definuje školský zákon.

JINAKOST – Termín „jiný“ (jinakost) většina lidí vnímá velmi subjektivně a osobně. Jinakost hodnotíme jednak jako odlišnost od námi běžně přijímané normy (př. normy chování, komunikace, kognitivních či pohybových kompetencí), jednak skrze optiku „já vs. ty“ a skrze jakési „my“ (Jinakost z pohledu sociálních věd Slavomír Laca, Pavel Mühlpachr a kol.)

(SOCIOKULTURNÍ) ZNEVÝHODNĚNÍ – Přesná definice (sociálního a kulturního) znevýhodnění není dosud v České republice pevně ukotvena. V nejširším pojetí lze (sociální) znevýhodnění chápat jako určitou překážku, která omezuje sociální růst a zapojení jedince, skupiny či minority do společnosti. Pojem sociální znevýhodnění se používá v několika resortech státu.

NORMA(LITA) – (z lat. normalis = vyměřený úhelnicí, pravidelný) – v s-gii vystupuje především jako protiklad anomie, jako stav, kdy jednotlivci, skupiny či celá společnost přiměřeně respektují ustavené systémy hodnot a norem. Podobně jako v psychologii lze n. chápat v užším smyslu jako pouhou absenci úchylny, či v širším smyslu jako výraz optimálního stavu organismu či systému. I když se různé kultury ve svém pojetí normálního a nenormálního nejednou výrazně liší, žádná z nich nebývá ochotna tolerovat výraznější odchylky od svého vlastního standardu.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Normalita>

ASIMILACE, INTEGRACE, INKLUZE

Začlenění může mít mnoho úrovní a forem. A níže uvedené tři pojmy představují pouze jednu z mnoha možností (a jeden z úhlů pohledu; pedagogika např. pracuje spíše s triádou pojmů adaptace, integrace, utilita), jak na začlenění pohlížet. Cílem práce s touto trojicí pojmů je právě reflexe rozdílů (a podobností) mezi nimi.

ASIMILACE – (z lat. assimilatio = připodobnění) – proces, jímž se nějaká společenská skupina, obvykle minoritní, migrující apod., prostřednictvím kontaktu stává součástí jiné, dominantní skupiny. A. lze ovšem vztáhnout také k individuu. Proces a. je odlišný od biol. procesu prolínání soc. skupin prostřednictvím vzájemných sňatků. A. znamená na jedné straně plnou akceptaci minoritní skupiny skupinou majoritní, na druhé straně plnou akceptaci kultury majoritní skupiny skupinou minoritní. Proces a. může být alespoň zčásti oboustranný, jestliže se předpokládá, že v průběhu a. předává minoritní skupina některé své kult. znaky skupině majoritní a ta je integruje do svého vlastního kult. systému. Plná a. znamená inkorporaci nových členů do dané společnosti tak, že nejsou odlišitelní od ostatních, „původních“ členů společnosti.
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Asimilace>

Pojmy integrace a inkluze bývají často zaměňovány, resp. používány jako synonyma, byť jimi nejsou. Při vytváření definic je dobré se proto právě na rozdíl mezi nimi zaměřit.

INTEGRACE – starší pojem a znamená začleňování různých podskupin do celku společnosti. Tyto podskupiny jsou často rozpoznávány podle diagnostických kritérií (autismus, Aspergerův syndrom, mentální postižení, tělesné postižení apod.). Tento pohled redukuje člověka především na jeho jinakost nebo „vadu“. V rámci školství se pak děti s postižením „integrují“ do systému tradičního školství. Integraci odpovídá výrok „musíme je (ty jiné) vzít mezi sebe!“. Opakem integrace je segregace.

INKLUZE – bývá často označována jako vyšší stupeň integrace nebo cíl integrace. Znamená odklon od diagnostických kritérií. Inkluzi odpovídá výrok „každý člověk je individualita“. K jinakosti přistupuje jako k něčemu přirozeně danému. Jelikož jinakost je v každém kolektivu přirozená, není třeba dále rozdělovat lidi podle dalších (diagnostických) kritérií. Opakem inkluze je exkluze. Integrace a inkluze se liší také v různém pohledu na případný neúspěch žáka ve škole. Zatímco v případě integrace je vina přičítána dítěti „které nezvládá dané osnovy“, v případě inkluze se překážky hledají v systému (osnovách, školních podmínkách). Na ten je pohlíženo jako na něco, co lze měnit a přizpůsobovat individuálním potřebám každého dítěte. Inkluzivní vyučování je flexibilní, neustále se měnící, nepředvídatelný a otevřený proces ve shodě s neustále se měnícím světem

ETNICITA, MULTIKULTURALITA, NACIONALISMUS

České vlajky se objevují v různých kontextech, nejen o státních svátcích... je dobré se na tyto pojmy podívat z různých perspektiv. Má nacionalismus nějakou hranici, za níž se již stává patologickým? Kdo nebo co tuto hranici určuje? Pojem etnicita je záměrně zařazena do jiné skupiny (trojice) než kultura, neboť definice etnicity a kultury jsou v mnohém velmi podobné a ve skupině s pojmy multikulturalita a nacionalismus možná bude snažší etnicitu uchopit. Při práci s pojmem etnicita je dobré účastníky/ice vhodnými otázkami přimět k přemýšlení i o dalších aspektech, mj. souvisejících i s žáky/němi ve škole – Je kultura a etnicita totéž? A proč? Jak je to podle vás s kulturou a etnicitou teba u dětí ze smíšených manželství? Nebo pokud se jedná třeba o třetí generaci cizinců žijících v jiné zemi než je země jejich původu?

ETNICITA – (z lat. ethnicus = pohan, pohanský, to z řec. ethnos = národ, národnost, kmen, rasa apod.) – vzájemně provázaný systém kult. (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, hist. osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka, jeho etnickou identitu a orientaci. Pro uznání uvedených faktorů jako etnických příznaků je nutná jejich hromadnost (s níž je spojen pocit sounáležitosti), trvalost (přecházení z generace na generaci), omezená variabilita (relativní stabilita), obecná srozumitelnost a přijatelnost a vzájemná komplementárnost. Všechny etnické příznaky nemusí nutně sdílet všichni příslušníci etnika, které je etnicitou vymezeno. E. je jednou ze zákl. charakteristik člověka jako spol. a kult. bytosti. Je to komplexní a dynamický otevřený znakový systém vzájemně a trvale se ovlivňujících prvků, které vznikají, reprodukuji se a zanikají v kultuře a ve společnosti.

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnicita>

MULTIKULTURALITA – princip sociálního smíru, koexistence, solidarity a snah o vzájemné kulturní obohacení během interakcí a komunikací různých sociokulturních a menšinových skupin;

Ať už multikulturalismem označujeme stav společnosti, proces, vědeckou teorii či společenský cíl (Buryánek, 2002, s. 11–12), máme vždy na mysli sociokulturní rozmanitost v rámci jedné společnosti, kde se logicky setkávají odlišné pohledy na svět a vzájemně se ovlivňují.

NACIONALISMUS – (z lat. nationalis = národní, od natio = rod, národ, kmen) – intenzivní nář. uvědomění, které se vyhraňuje v protikladu k příslušníkům jiných národů.

Obecně lze říci, že n. vzniká a sílí tam, kde: 1. jeden národ žije v područí národa druhého nebo je jím nějakým způsobem omezován; 2. příslušníci různých národů žijí promíseně na společném území, přičemž příslušníci jednoho národa požívají výhod, které jsou ostatními pokládány za neodůvodněné; 3. příslušníci jednoho národa se výrazně odlišují od ostatních zvláštnostmi svého chování a způsobu života; 4. dochází k nějaké náhlé změně v národnostní struktuře obyv., např. v důsledku hromadného přistěhovalectví, nebo k výraznému posunu v přirozených přírůstcích jednotlivých nář. skupin. Všechny tyto okolnosti mohou být však modifikovány různou úrovní vzdělání, jazykových znalostí, ekon. prosperity a kult. tradicí.

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Nacionalismus>

MAJORITA, MINORITA, EXKLUZE

Tato sada pojmů představuje základní vztahovost sociálních skupin. U pojmů majorita a minorita reálně hrozí, že účastníci/ice pouze vytvoří jejich české ekvivalenty – většina a menšina. Vzhledem k tomu, že cílem je vytvořit definici pojmu, měl/a by je lektor/ka vést k tomu, aby uvedli/y příklady nějakých atributů, které většinu či menšinu (popř. etnickou menšinu) charakterizují.

MAJORITA – záměrně ponecháno bez definice.

MINORITA – záměrně ponecháno bez definice.

(SOCIÁLNÍ) EXKLUZE – je proces vydělování jedinců i sociálních skupin z jiných skupin či ze společnosti jako celku.

CIZINCI, ADAPTACE, NEPŘIZPŮSOBIVOST

Má pojem cizinec stejný negativní nános jako migrant? A proč nepřizpůsobivost vnímáme v zásadě jen negativně? (Je to tak trochu odkaz na pojem „pozitivní deviance“.)

CIZINCI – osoby, které nejsou státními občany dané země. Jedná se o právní termín – je definován českým právním řádem. Český právní řád dále rozlišuje mezi cizinci ze třetích zemí (lidé ze zemí mimo EU a ESVO – kam spadají občané Islandu, Norska a Švýcarska; můžeme se též setkat s termínem “třetizemci”) a občany EU, resp. ESVO, tzv. euroobčany.

<https://www.clovekvtisni.cz/ekonomicky-migrant-nelegalni-uprchlik-cizinec-4588gp>

ADAPTACE – (z lat. adaptatio = přizpůsobení, to z předpony ad adaptus = vhodný) – proces a výsledek procesu změn v chování, ve struktuře spol. skupiny, v soc. organizaci nebo v kultuře, přispívající k přežití, fungování nebo udržování rovnováhy se soc. a příř. prostředím. Obecněji a. označuje schopnost individua nebo skupiny přežít v daném soc. a příř. prostředí.

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Adaptace>

NEPŘIZPŮSOBIVOST – záměrně ponecháno bez definice.

ROZŠIŘUJÍCÍ SADA POJMŮ

GENDER, POHLAVÍ, FEMINISMUS

Pojmy gender a pohlaví se možná na první pohled zdají s kulturou a etnicitou nesouvisející, ale jsou nesmírně důležité nejen proto, že různé kultury a společnosti se k nim vztahují různými způsoby. Feminismus pak tyto dva pojmy (a rovněž koncepty) propojuje.

GENDER – soubor očekávání od mužů a od žen, který je proměnlivý v místě a čase. S těmito očekáváními se seznamujeme od dětství zejména v rodině a pak ve škole, prostřednictvím médií atd. V rámci socializace se učíme ženským či mužským rolím se vším, co by k tomu mělo patřit v místě a čase, kde jsme se narodili a kde žijeme – chování, oblékání, (ne)projevování se v různých situacích atd. Tato očekávání ve zjednodušující formě vedou k genderovým stereotypům, tedy k předsudkům nebo mylným představám o tom, jaké chování je pro ženy či muže normální, přirozené, nebo k posuzování druhých na základě příslušnosti k určitému pohlaví bez ohledu na jejich individuální vlastnosti a schopnosti.

POHLAVÍ – biologické pohlaví, připsané člověku (zpravidla) při narození.

FEMINISMUS – označuje spektrum ideologií, politických a sociálních hnutí, která si kladou za cíl definovat, zkoumat a dosáhnout politické, ekonomické a sociální rovnosti mezi pohlavími. Důvody této nerovnosti mohou být spatřovány v patriarchálním uspořádání společnosti založeného na genderových stereotypích a rolích. Součástí snah feministických hnutí je tak i kritika a boj s genderovou nerovností, sexismem a misogynií a rozbor těchto mocenských vztahů. Feministická hnutí bojují zejména za ženská práva, zahrnující práva žen volit, zastávat veřejnou funkci, pracovat a být za stejnou práci stejně platově ohodnoceny jako muži (gender pay gap), vlastnit majetek, právo na vzdělání, mateřskou dovolenou a stejná práva v manželství. Feministická hnutí se také zasazují o legální přístup k reprodukčním právům, včetně přístupu k antikoncepci a umělému potratu (úmyslnému ukončení nechtěného těhotenství), společenské integraci, genderově neutrální (nesexistický) jazyk a ochranu žen před násilím, sexuálním obtěžováním a domácím násilím. Přestože většina činností feministických hnutí v minulosti směřovala k obhajobě ženských práv, novodobé feministky a feministé včetně bell hooks, tvrdí, že tyto aktivity ve výsledku napomáhají i mužské liberalizaci, protože tradiční genderové role škodí nejen ženám, ale právě i mužům (toxická maskulinita).

TRANSGENDER, CISGENDER, NONBINARY

Tyto pojmy zde jsou především pro rozšíření pohledu v oblasti politiky identity, pro narušení binárního pohledu na identitu člověka, a také proto, že ze statistiky i zkušenosti na ZŠ přibývá dětí a mladých lidí, kteří řeší svou identitu.

TRANSGENDER – osoba, jejíž skutečný gender se neztotožňuje s tím, který jí byl určen po narození. Patří sem trans ženy, tj. ženy, které byly po narození prohlášeny za muže, nicméně v průběhu života si uvědomily, že muži nejsou; a také trans muži, tj. muži, kteří byli po narození prohlášeni za ženy, ale s tímto přiděleným pohlavím se neztotožňují. Můžeme se setkat i s termínem „transsexuál“, od kterého se ovšem upouští, jelikož odkazuje na změnu pohlaví (o kterou ne každá trans osoba stojí) nebo na sexuální orientaci, se kterou transgender identita nemá nic společného (trans lidé mohou mít jakoukoli sexuální orientaci). Posun směrem k terminologii užívající slovo gender ukazuje na sociální vnímání role „pohlaví“ či genderu, nikoli biologickou danost, kterou lze změnit čistě chirurgicky či hormonálně. Hvězdičku za označením trans* píšeme ke znázornění škály genderových identit – termín trans* tedy zahrnuje trans i nebinární lidi.

CISGENDER – označení pro lidi, jejichž genderová identita se shoduje s pohlavím, které jim bylo určeno při narození.

NONBINARY – česky nebinarita; nebinární lidé nezapadají vůbec nebo zcela do kategorie muž či žena. Patří sem lidé s fluidním genderem (tzn. genderovou identitou měnící se v průběhu života), lidé s více gendery najednou, lidé s genderem, který není ani mužský ani ženský, nebo lidé, kteří žádný gender vůbec nemají. Některé nebinární osoby se za trans lidi považují, jiné nikoliv. Souvisí to s mnoha věcmi: Někteří se částečně shodují právě s genderem, který jim byl určen po narození, a proto z respektu k lidem, kteří se s ním vůbec neztotožňují, se mezi transgender osoby neřadí. Jiní nebinární lidé se naopak za trans považují.

<https://jsmetransparent.cz/kdo-jsme/>

HOMOFOBIE, TRANSFOBIE, SEXISMUS

Vedle negativních postojů spojených s etnicitou jsou tyto, spojené především s (pohlavní či sexuální) identitou asi nejvýraznější.

HOMOFOBIE – obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána.

TRANSFOBIE – je nepřátelský postoj k transgenderovým osobám. Transfobie se může projevovat formou násilí, diskriminace, nenávisti, znechuceného, agresivního chování ve vztahu k lidem, kteří neodpovídají společensky zavedeným genderovým očekáváním a normám. Transfobie v sobě zahrnuje institucionální formy diskriminace, kriminalizace, patologizace a stigmatizace a projevuje se různými způsoby: od fyzického násilí, nepřátelských slovních útoků, urážek a nepřátelského vyobrazování až k utlačování a sociálnímu vyloučení.

SEXISMUS – ve své nejširší definici se dá říct, že je to pojem označující diskriminaci, předsudky a předsudečné chování v závislosti na pohlaví či genderu ostatních osob. Může vést k chování, které upevňuje škodlivé stereotypy a předsudky, ale také k násilí všeho druhu. Dá se také říct, že neexistuje forma sexismu, která by měla na společnost pozitivní dopad. Vzhledem k společenskému nastavení sexismus a jeho následky zasahuje primárně a nejzávažněji ženy, ale muži jsou jím také ovlivněni, a to často způsobem, který si ani oni, ani společnost jako taková nespojí se sexismem. Nejzávažnějším důvodem k tomu, abychom se o sexismus a jeho následky zajímali je to, že přímo vede k genderové nerovnosti na celém světě. Asi každý z nás si vybaví nějaký projev sexismu. Pravděpodobně se bude jednat například o reklamu, jejíž forma a obsah spolu vůbec nesouvisí, o článek, knihu nebo podcast, kde se o ženách autoři vyjadřují nepřijatelným způsobem (který je ale společností do jisté míry normalizován), nebo třeba některé tradice. Sexismus se ale samozřejmě projevuje i v chování jako takovém, a v důsledku také v zákonech a nařízeních, které ovlivňují nás všechny.

<https://www.profairplay.cz/o-cem-se-bavime-kdyz-se-bavime-o-sexismu/>

ROM, CIKÁN, POC (PEOPLE/PERSON OF COLOUR)

ROM Označení Rom/Romové vzešlo z požadavku Mezinárodního romského sjezdu v roce 1971. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Romov%C3%A9>

CIKÁN <https://cs.wikipedia.org/wiki/Cik%C3%A1ni>

Při práci s pojmem cikán je potřeba vždy reflektovat kontext a především pozici a postoj mluvčího. V českém kontextu je obvykle tento pojem spojen s negativní konotací odkazující k chování či způsobu života. V případě, že někdo označuje někoho jako cikána s cílem hodnotit resp. odsuzovat jeho způsob života či označuje takto stereotypně či předsudečně celou skupinu obyvatel, je to nepřijatelné.

Můžeme se ale setkat i s tím, že se tímto pojmem označují lidé sami, protože se z jakéhokoliv důvodu neztotožňují s pojmem Rom. V takovém případě ale toto označení obvykle nemá negativní konotace a je vyjádřením vlastní identity. I jiní lidé mohou označovat někoho jako cikána a přitom se nemusí jednat o odsudek, resp. může to být právě v souladu a s ohledem na to, že tito lidé se sami jako cikáni označují a vnímají. Je tedy vždy potřeba citlivě pracovat jak s pojmem samotným, tak s kontextem, v němž je užíván.

V pedagogickém prostředí je takové označení považováno spíše za nevhodné, stereotypizující a nesoucí negativní konotace.

POC (PEOPLE/PERSON OF COLOUR) – záměrně ponecháno bez definice.

PŘÍLOHA 4_DOPLŇKOVÁ AKTIVITA_PUB KVÍZ OTÁZKY

1. VÍTE, KOLIK ŽIJE V ČESKU CIZINCŮ? (DATA K 31. 7. 2022)

- A) MÉNĚ NEŽ 500 000
- B) 600 000–1 500 000
- C) 2–3 MILIONY
- D) VÍCE NEŽ 4 MILIONY

2. ZA JAKÝM ÚČELEM CIZINCI DO ČESKA NEJČASTĚJI PŘÍCHÁZÍ?
(ÚDAJ K 31. 12. 2021)

- A) VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY
- B) AZYL/DOČASNÁ OCHRANA
- C) ZAMĚŠTNÁNÍ
- D) SLOUČENÍ RODINY

3. VE KTERÉM ODVĚTVĚ PRACUJE NEJVÍCE CIZINCŮ?

- A) STAVEBNICTVÍ
- B) PRŮMYSL
- C) ZDRAVOTNICTVÍ, PEČOVATELSKÉ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY
- D) ADMINISTRATIVA A PODPŮRNÉ ČINNOSTI

4. KOLIK PROCENT SOCIÁLNÍCH DÁVEK BYLO V ROCE 2021
VYPLACENO CIZINCŮM?

- A) MÉNĚ NEŽ 1 %
- B) 3–5 %
- C) 15–20 %
- D) VÍCE NEŽ 30 %

5. JAKOU MĚROU SE V ROCE 2021 PODÍLELI CIZINCÍ NA
KRIMINALITĚ V ČESKU?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 %
- B) 6–10 %
- C) 20–30 %
- D) VÍCE NEŽ 30 %

6. KOLIK OSOB BYLO ZA ROK 2021 ODHALENO NA ÚZEMÍ ČR PŘI
NELEGÁLNÍ MIGRACI?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 000
- B) 5 000–8 000
- C) 11 000–15 000
- D) VÍCE NEŽ 20 000

7. KOLIKA CIZINCŮM UDĚLIL ČESKO V ROCE 2021
MEZINÁRODNÍ OCHRANU
(TEDY AZYL NEBO TZV. DOPLŇKOVOU OCHRANU)?

- A) MÉNĚ NEŽ 400
- B) 500–1 000
- C) 2 000–3 000
- D) VÍCE NEŽ 5 000

8. JAKÉ ÚROVNĚ ČESKÉHO JAZYKA MUSÍ CIZINEC DOSÁHNOUT,
CHCE-LI ŽÁDAT O TRVALÝ POBYT?

- A) ŽÁDNÉ, ZNALOST JAZYKA NENÍ VYŽADOVÁNA
- B) A2 – ZAČÁTEČNÍK
- C) B1 – STŘEDNĚ POKROČILÝ
- D) C1 – POKROČILÝ

9. KOLIK CIZINCŮ STUDUJE NA ČESKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH?

- A) MÉNĚ NEŽ 5 000
- B) 20 000–30 000
- C) 40 000–60 000
- D) VÍCE NEŽ 70 000

10. JAK VELKÁ JE ARABSKÁ KOMUNITA V ČESKU?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 000
- B) 6 000–8 000
- C) 10 000–15 000
- D) VÍCE NEŽ 30 000

11. ZKUSTE SI TIPNOUT: KOLIK ŽÁKŮ–CIZINCŮ DOCHÁZELO PODLE ÚDAJŮ MŠMT VE ŠK. ROCE 2021/2022 NA ZÁKLADNÍ ŠKOLY?

12. JAKÝ NÁZEV PRACOVNÍSTĚ MŮŽE SE SKRÝVAT ZA ZKRATKOU
OAMF?

Obrázky: <https://www.freepik.com/>

<https://www.atlaspredsudku.cz/>

PŘÍLOHA 5_DOPLNKOVÁ AKTIVITA_PUB KVÍZ ODPOVĚDI

1. VÍTE, KOLIK ŽIJE V ČESKU CIZINCŮ? (DATA K 31. 7. 2022)

- A) MÉNĚ NEŽ 500 000
- B) 600 000–1 500 000
- C) 2–3 MILIONY
- D) VÍCE NEŽ 4 MILIONY

PODLE STATISTIK MVČR TO BYLO PŘESNĚ 1 068 614 CIZINCŮ, TJ. ZHRUBA 10% CELKOVÉ POPULACE ČR.

3. VE KTERÉM ODVĚTVÍ PRACUJE NEJVÍCE CIZINCŮ?

- A) STAVEBNICTVÍ
- B) PRŮMYSL
- C) ZDRAVOTNICTVÍ, PEČOVATELSKÉ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY
- D) ADMINISTRATIVA A PODPŮRNÉ ČINNOSTI

5. JAKOU MĚROU SE V ROCE 2021 PODÍLELI CIZINCÍ NA KRIMINALITĚ V ČESKU?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 %
- B) 6–10 %
- C) 20–30 %
- D) VÍCE NEŽ 30 %

7. KOLIKA CIZINCŮM UDĚLILO ČESKO V ROCE 2021 MEZINÁRODNÍ OCHRANU (TEDY AZYL NEBO Tzv. DOPLNKOVOU OCHRANU)?

- A) MÉNĚ NEŽ 400
- B) 500–1 000
- C) 2 000–3 000
- D) VÍCE NEŽ 5 000

9. KOLIK CIZINCŮ STUDUJE NA ČESKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH?

- A) MÉNĚ NEŽ 5 000
- B) 20 000–30 000
- C) 40 000–60 000
- D) VÍCE NEŽ 70 000

11. ZKUSTE SI TIPNOUT: KOLIK ŽÁKŮ-CIZINCŮ DOCHÁZELO PODLE ÚDAJŮ MŠMT VE ŠK. ROCE 2021/2022 NA ZÁKLADNÍ ŠKOLY?

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ: 30 543

(BOD NECHŤ SI PŘÍPÍŠE, KDO BYL NEJBLIŽE: ANEBY, KDO BYL V TOLERANCI +- 2 500)

2. ZA JAKÝM ÚČELEM CIZINCÍ DO ČESKA NEJČASTĚJI PŘÍCHÁZEJÍ? (ÚDAJ K 31. 12. 2021)

- A) VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY
- B) AZYL/DOČASNÁ OCHRANA
- C) ZAMĚSTNÁNÍ
- D) SLOUČENÍ RODINY

4. KOLIK PROCENT SOCIÁLNÍCH DÁVEK BYLO V ROCE 2021 VYPLACENO CIZINCŮM?

- A) MÉNĚ NEŽ 1 %
- B) 3–5 %
- C) 15–20 %
- D) VÍCE NEŽ 30 %

6. KOLIK OSOB BYLO ZA ROK 2021 ODHALENO NA ÚZEMÍ ČR PŘI NELEGÁLNÍ MIGRACI?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 000
- B) 5 000–8 000
- C) 11 000–15 000
- D) VÍCE NEŽ 20 000

8. JAKÉ ÚROVNĚ ČESKÉHO JAZYKA MUSÍ CIZINEC DOSÁHNOUT, CHCE-LI ŽÁDAT O TRVALÝ POBYT?

- A) ŽÁDNÉ, ZNALOST JAZYKA NENÍ VYŽADOVÁNA
- B) A2 – ZAČÁTEČNÍK
- C) B1 – STŘEDNĚ POKROČILÝ
- D) C1 – POKROČILÝ

10. JAK VELKÁ JE ARABSKÁ KOMUNITA V ČESKU?

- A) MÉNĚ NEŽ 3 000
- B) 6 000–8 000
- C) 10 000–15 000
- D) VÍCE NEŽ 30 000

12. JAKÝ NÁZEV PRACOVISTĚ MVČR SE SKRÝVÁ ZA ZKRATKOU OAMP?

SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ:

ODBOR AZYLOVÉ A MIGRAČNÍ POLITIKY

<https://www.atlaspredsucku.cz/>

PROJEKT MÍSTO PRO VŠECHNY

Publikaci vytvořila: Pracovní skupina aktivity s názvem „Domluvíme se“ projektu „Místo pro všechny – budování prostoru pro vzájemné soužití“ projektu financovaného z Norských fondů.

Web:	https://mistoprovsechny.cz/
Hlavní metodik:	Marie Čech
Spoluautoři:	Marek Vimrů
Metodická konzultace:	Hana Pazderová
Jazyková korektura:	Zuzana Hanajová
Grafická úprava:	Marie Čech
Koordinace projektu:	Sabina Günther

Projekt „Místo pro všechny – budování prostoru pro vzájemné soužití“ navazuje na předchozí tříletý projekt „Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisli“ (2014–2017), který svým způsobem rozšiřuje.

Projekt si klade za cíl v průběhu realizace (2020–2023) rozšířit a udržet platformu pro kultivovanou diskusi týkající se tematiky diskriminace a předsudečného jednání a přispět tak k jejich předcházení.

Věříme totiž, že v prostředí strachu a nenávisli nemohou mít jakákoli další opatření pro řešení společenských problémů šanci na úspěch.

Naším cílem je nabídnout veřejnosti nástroje pro efektivní komunikaci tematiky a souvisejících problémů. Jednotlivé aktivity lze realizovat díky Odboru pro sociální začleňování (Agentura) Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

Vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj v roce 2023. 1. vydání

AKTIVITA DOMLUVÍME SE

V průběhu realizace v rocích 2020–2023 jsme do škol přinášeli témata, která na první pohled vypadají složitě, až se jich možná zaleknete. Témata jsme zpracovali do metodik, které jsme ověřili při konání více než 3 000 projektových dnů pro žáky i pedagogy.

Věnovali jsme se tematickým oblastem:

- Interkulturní komunikace
- Efektivní komunikace a řešení konfliktů
- Nové metody (restorativní přístupy, kreativní hraní a storytelling)

Všechny metodiky můžete najít na <https://mistoprovsechny.cz/info/5/domluvime>.